

KUNG KRÖSUS

Kung Krösus

grekiskt ödesdrama i fem akter av Christian Lanciai

(nov.-dec.1989)

Personerna :

Konung Kroisos av Lydien
hans tre hustrur:
Roxane, persiska
Lydia, lydiska
Kassandra, hellenska
Atys, hans äldsta son med Roxane
Aratus, hans son med Lydia
Arion, hans yngsta son med Kassandra
Kammarherren
Bias från Priene
Pittakos från Mytilene
Solon från Athen
Hepsiba, prins Aratus amma, drottning Lydias moster
Adrestos, ättling till kung Midas av Frygien
Melissa, Arions brud
Kyros, storkonung av Persien
Kambyses, hans son och efterträdare
hans tjänare
ett persiskt sändebud
en hellensk sångare
andra hellener
persiska soldater och vakter

handlingen äger rum i Lydien (nuvarande västra Turkiet)
omkring år 550 till 530 före vår tideräkning.

Copyright © Christian Lanciai 1989

Kung Krösus

Akt I Scen 1. Kung Kroisos överdådiga tronsal.

Prakten är oerhörd, och Kroisos själv sitter som kronan på verket på sin praktfulla gyllene tron.

- Kroisos* Nå, min kammarherre, vad vill du nu då?
Kammarherren Ers nåde, tre hellener önskar träffa er.
Kroisos Vad vill de då? Om de är hellener har de väl bara kommit hit för att bråka i vanlig ordning. (*med näven mot skyn*) Varför kan inte hellenerna låta mig få erövra deras städer i fred? Vad vill de, för tusan hakar?
Kammarherren De vill bara komma hit för att diskutera.
Kroisos Ja, det är då det enda hellener kan och är till för! Diskutera! Prata! Ordvrängningar och hårklyverier! Vet de inte vem jag är? Vet de inte att jag är Asiens mäktigaste furste! Har de ingen respekt för överheten! (*mildare*) Vad är de för ena?
Kammarherren Den ena är Bias från Priene.
Kroisos Han vill då bara diskutera mitt heroiska erövringskrig mot Priene. Nå, vidare?
Kammarherren Den andre är Pittakos från Mytilene.
Kroisos Han vill väl då bara diskutera mina muntra övergrepp mot Mytilene. Nå, vidare?
Kammarherren Den tredje är Solon från Athen.
Kroisos Athen? Var ligger det?
Kammarherren På andra sidan havet, ers nåde.
Kroisos Det är väl någon obskyr by då i någon bergsklyfta bortom horisonten. Vad vill en sådan bybo här?
Kammarherren Han säger att han är på en tioårig resa till främmande länder. Han kallar sig själv för turist.
Kroisos Det måste vara ett original. Han får vänta. Vi tar de politiska bråkstakarna först. Jag kan ta dem alla på en gång. Är de oförskämda får jag kasta ut dem sedan med mina bara händer.
Kammarherren (*visar in Bias och Pittakos*) Bias från Priene och Pittakos från Mytilene, ers nåde.
Kroisos Det är bra. Gå ut så länge. Underhåll den där Solon så länge. Nå, mina herrar, vad kan jag göra för er?
(Bias och Pittakos står och samtalar med varandra.)
Pittakos Så sällsamt att vi skulle komma hit i samma ärende samtidigt!
Bias Ja, det var sannerligen en lyckträff. Det måste betyda att vi kommer att ha tur med vårt ärende.
Kroisos (*kliver ner ut på golvet*) Har ni kommit hit för att prata strunt med varandra bara för att använda mig som publik? I så fall kan ni genast gå hem igen.
Bias Kung Kroisos av Lydien, hellenerna är oroade av dina skeppsbyggerier vid kusten.
Kroisos Är de rädda för att jag hugger ned för många träd?
Pittakos Nej, de tror att du har för avsikt att invadera deras öar.
Kroisos (*munter*) Tror de det? Ha-ha! Vilket snille de har! Och hur i all världen kan de då fatta så lömska misstankar mot mig bara för att jag hugger ned några träd?
Bias Kung Kroisos av Lydien, jag ber att få meddela, att öborna är i färd med att värva tiotusentals ryttare för att dra ut i härnad mot dig.
Kroisos Ha-ha! Det blir bättre och bättre! Skulle de rida ut mot mig här i Sardes, jag som har hela Asiens ryttarskaror församlade för att försvara mig? Vad är då era

hellener för ena kålsupare? De skulle ha större utsikter till framgång om de försökte dränka oceanen i vatten från sina åar.

Pittakos Herre konung, det förefaller mig som om du hade skäl att önska att hellenerna skulle angripa dig med ryttare på fasta landet. På samma sätt önskar de att du skall angripa dem till sjöss med dina nya fartyg.

Kroisos (konsternerad) Vad säger du, din slusk? Hur vågar de?

Bias Tror du att de kan önska något högre än att få träffa de lydiska landkrabborna ute på havet enkom för att få hämnas på dig för de helleners skull som du har underkuvat här på fastlandet?

Kroisos Det är ert eget fel! Vad sjutton skulle ni gå och enlevera Medea från Kolchis för?

Pittakos Det var fenikierna som började när de enleverade Io från Argos.

Kroisos Stal ni då inte prinsessan Europa från Tyrus kanske?

Bias Men ni stal Helena från Sparta, vilket var mycket värre.

Kroisos Försök inte! För Helenas skull gav ni Asien tio års krig och jämnade dessutom Troja med marken! Skulle vi inte ge igen för det?

Pittakos En dams ära är mera värd för oss hellener än hela världen, men för er asiater har inga damer någon ära.

Kroisos Ni bara pratar bort mig! Nog av! Jag förstår vad ni menar. Jag skall låta bli att försöka bygga flottor till att ofreda era öar med. Jag skall nöja mig med vad jag redan har. Det kanske kan vara klokt. Heter det inte kanske, att den som gapar efter mycket tappar ofta hela stycket? Jag har redan alla lyder, fryger, myser, karer, paflagoner, bitynier och många jonier, dorer och aioler under mitt välde. Det får räcka. Hälsa era förbålda öbor, att jag lämnar dem i fred bara för era ordvrängningars och tungvrickningars skull. Ni hellener kan med er diskussionskonst lura av en elefant hans egen snabel. Jag föredrar att behålla min och lämnar er därför i fred. Det var allt. Res hem.

Bias och Pittakos (bugar sig) Vi tackar.

Kroisos Ja, ja, försvinn med er bara. (*Bias och Pittakos avlägsnar sig.*)

Skicka in den där andre, Kolon eller vad han nu hette.

Kammarherren Solon, ers nåde. Athenaren Solon, ers nåde. (*visar in Solon.*)

Kroisos Du var mig en blek figur. Vad gör du här?

Solon Jag tänkte att jag skulle se mig omkring.

Kroisos Vad skulle det vara bra för?

Solon Det vet man aldrig förrän man har gjort det.

Kroisos Nåväl, nu har du sett dig omkring här i min tronsal. Du har uträttat ditt ärende och kan resa hem igen.

Solon Intryck tar en viss tid att smälta.

Kroisos Nå, min gunstig junker, du har nu sett din tids rikaste och mäktigaste man här mitt i all hans härlighet. Vad får du för intryck av det?

Solon Att du minsann inte lider av någon falsk blygsamhet.

Kroisos Har du sett någonting mera praktfullt i världen än detta mitt praktfulla hov?

Solon Mycket har jag sett, och bland annat hela Egypten, men ej har jag sett maken till självgodhet.

Kroisos Har jag då inte rätt att vara självgod? Jag är ju världens rikaste man! Skulle jag då inte få vara lycklig? Har du på dina världsomfattande resor kanske funnit någon lyckligare man än jag?

Solon Den lyckligaste man jag har känt var Tello från Athen.

Kroisos Vad var det med honom?

Solon Han levde under en tid då det gick bra för Athen. Han fick många präktiga söner och såg dem växa upp och i sin tur få många präktiga söner. Men lyckligast var han för det slut som han fick.

Kroisos Fick han då dö hemma mitt bland alla de sina?

Solon Nej, han stupade i strid mot eleusinerna, men athenarna vann striden och betraktade Tellos som sin hjälte.

Kroisos Och du kallar det lycka att bli lemlästad och få så svåra sår som gör så ont att man dör därav?

Solon Det är inte ens egna känslor som gäller. Det är omvärldens eftermäle som är det avgörande.

Kroisos Har du känt fler så lyckliga människor?

Solon Ja, Kleobis och Biton var nog lika lyckliga.

Kroisos (misstroget) Vad var det med dom då?

Solon Deras mor måste en dag färdas i vagn till en religiös fest, men de fick inte oxarna till vagnen i tid. Därför drog de i stället vagnen själva och kom i tid till festen. Alla prisade dem för deras enastående kroppsstyrka och deras mor för att hon hade så präktiga söner. Men de var alldeles utpumpade efter ansträngningen, och under festen efteråt somnade de in mitt under maten och sin lyckas och äras höjdpunkt för att aldrig mera vakna upp.

Kroisos Och det kallar du lycka! Att först slita ihjäl sig för en gammal morsas religiösa fåfängas skull och sedan inte få kunna äta sig mätt och belåten utan att dö! De dog väl dessutom under plågsamt tarmvred, kan jag tänka!

Solon De dog som hjältar. Det är äran och eftermälet som räknas och ingenting annat.

Kroisos Vill du påstå, ditt ljushuvud, att jag med alla mina rikedomar och all min utsägliga makt inte är lycklig, medan folk som springer ihjäl sig och blir mördade av fiender mitt i smuts och blodbad är lyckligare?

Solon Ingen kan rätt bedöma din lycka, Kroisos, förrän du är död.

Kroisos Men då är det ju för sent! Jag lever och är lycklig nu och inte sedan först när jag är död. Du kommer med absurda påståenden om att endast lik kan vara lyckliga! Likgiltiga är allt vad de kan vara eller högst liknöjda!

Solon Det är summan av ens liv som är det enda väsentliga. Så länge man lever adderar man och subtraherar man, men summan får man inte förrän i det allra sista ögonblicket.

Kroisos Du lever då bara för att avsluta, men jag lever bara för att expandera! Vad är lycka om inte ständig expansion? Något avslutat helt kan aldrig mer bli lyckligt. Är ni hellener och athenare alla sådana tråkiga torrbollar?

Solon Nej, men vi försöker vara förnuftiga och realistiska och hålla olyckan på avstånd.

Kroisos Det är ju det jag gör med mina rikedomar!

Solon Hur länge? Det vet du inte. I den ovissheten ligger olyckan och lurar. Vi athenare finner en säkrare lycka i förnöjsamhet och anspråkslöshet, ty det besparar oss alla bekymmer och all oro för att eventuellt förlora vad vi äger.

Kroisos Jag kan inte förlora något! Jag har ju allt! Min makt i mitt rike är total!

Solon Ingen makt är total utom inom en begränsad tid. Utom den begränsade tiden vet du ingenting om vad som kommer att hända dig.

Kroisos Vad skulle då kunna hända mig?

Solon Det vill jag inte spekulera i. Jag vet bara, att den som har mycket och däri ser sin lycka kan förlora alltsammans, medan den som inte har något och däri ser sin lycka icke heller kan förlora den.

Kroisos Dra åt skogen, din förbaskade tungvrickare! (*kastar föremål mot Solon som finner det bäst att avlägsna sig*) Har man hört på maken! Skulle min oinskränkta makt och totala lycka kunna vara förgänglig! Hah! Han gör mig ju nästan på misshumör! Jag måste svälja ner den fadda avsmaken efter honom med lite vin. (*tömmar en bägare*) Sådärja! Nu kan vi glömma den fåntratten Solon! Sådana gynnare kan de behålla på andra sidan havet! Nu behöver jag lite uppmuntran. Det är bäst att jag umgås litet

med min familj. Trösten hos mjuka kvinnor och söta barn är bästa boten mot torra vishetslärares korkade infall. Kammarherre! Låt mig få träffa min familj!

Kammarherren Alla på en gång, ers nåde?

Kroisos Nej, din dumsnut! Då bleve det ju bara gnabb mellan damerna. Låt mig få träffa min älsklingshustru först jämte min förstfödde son.

(sätter sig på tronen igen. Kammarherren visar in Roxane och hennes son Atys.)

Låt mig få välsigna er, ni ljuvliga ögontröst, ni mera dyrbara klenoder för mitt hjärta än allt mitt guld i Asien! Hur mår du, min älsklingshustru Roxane?

Roxane Min herre, jag mår alltid bra när jag får nöjet att träffa er.

Kroisos Det får du ju nu. Så var lite glad. Du är ju min enda älsklingshustru.

Roxane Att vara min herres älsklingshustru är icke det högsta jag åstundar.

Kroisos Vad är då det högsta?

Roxane Att få vara min herres enda hustru.

Kroisos Är vi där nu igen? Ni skall vara glada att jag inte alltid umgås med er alla tre samtidigt! Men inte ens när jag ser er en och en kan ni låta bli att gnabbas sinsemellan! När jag träffar Lydia får jag bara höra förtal om er andra, när jag träffar Kassandra får jag bara höra fula historier om er två, och när jag träffar dig får jag bara höra att du vill bli av med de båda andra.

Roxane Förlåt, min herre, om jag har förtörnat er.

Kroisos Du är min persiska drottning och skönaste hustru, Roxane. Nöj dig med det och låt de andra vara. Du har inte förtörnat mig, det kan du aldrig göra, men du har gjort mig arg! Det passar inte din stolthet. Och vad mera är, du har gjort mig arg i onödan! Jag vill vara munter och glad och inte bli negativt påverkad av er kvinnors inbördes förhållanden. *(vänder sig till sin son med ömhet)* Seså, min son, vad har du gjort idag?

Atys Jag har sprungit i kapp med mina kamrater, och vi har gått på jakt i skogen.

Kroisos Fick ni någonting?

Atys Ja, vi lyckades nedbringa den stora galten som oroadе dina flockar den senaste månaden.

Kroisos Det var duktigt gjort. I allt vad du företar dig, min son, är du framgångsrik och exemplarisk. Alltid gör du nytta, och alltid visar du konstruktivt uppsåt och gott omdöme. Därför är du min älsklingsson, och därför skall du bli kung efter mig. Jag har världens rikaste rike att härska över, floderna flyter av guld och landet prunkar av honung, det finns inget mera välmående land i hela världen, och jag har förstorat det med att även lägga under mig alla de hellenska kustbygderna.

Atys Men har inte hellenerna något emot det?

Kroisos Hellenerna har alltid något emot allt hur mycket man än hjälper dem. De är aldrig nöjda. Därför kan man lika gärna sätta sig på dem. Jag har gett dem den ordning och den överhöghet som de aldrig lyckats skaffa sig själva, själva duger de bara till kaos, men tror du de har tackat mig för det? Nej, de bara klagar. Däremot är jag glad för att jag slipper erövra deras öar.

Atys Vill du inte ha dem då?

Kroisos Naturligtvis vill jag ha dem, men med sina ordvrängningar och hårklyverier har de fått mig att avstå från att sända ett skepp emot dem. Du förstår, min son, om man lyssnar till en hellen är man förlorad. Därför har jag låtit skicka bort den visaste av alla hellener, athenaren Solon.

Atys Men om han är vis är det väl värt att höra på honom?

Kroisos Även den högsta visdomen i världen, min son, är bara rappakalja. Så, nu har jag fått träffa er. *(till kammarherren)* För nu ut dessa, min vän, och låt mig få träffa Lydia och hennes son.

Roxane Måste vi skiljas från dig redan?

Kroisos Min älsklingshustru, jag är kung i landet och har ett digert dagsprogram. Ni får vara nöjda med att få se mig igen.

Atys Farväl så länge, far.

Kroisos Farväl, min älsklingsson. (*Roxane och Atys föres ut.*)
 Jag är då lycklig som har fått en så välskapt son. Han överträffar faktiskt mig själv. Var gång jag ser honom känner jag mig så trygg och säker om att mitt rike alltid skall kunna fortsätta utvecklas och expandera under ständigt bättre konungar av min egen ätt.

– Välkomna, Lydia och Aratus! Vad jag har längtat efter att få se er!

Lydia Det är minsann inte varje dag min konung önskar se oss.

Kroisos Börja inte gräla nu igen, Lydia. Du vet hur outhärlig du är för mig.

Lydia Bara för att jag räddade ditt liv en gång. Ändå vill du alltid träffa den där högmodiga persiskan före mig.

Kroisos Lydia, jag har ju sagt att hon är min älsklingshustru. Det måste du någon gång acceptera. Dessutom var jag gift med henne innan jag träffade dig.

Lydia Men eftersom du gifte dig med mig borde du då ha avstått från henne. Vet du vad hon gjorde sig skyldig till igår?

Kroisos Nej, det vet jag inte, och det vill jag inte höra heller! Jag är trött på ditt evinnerliga förtal om dina båda kollegor!

Lydia Om du redan är trött på mig, varför gifte du dig då med mig ifrån början?

Kroisos Lydia, du vet att jag aldrig kan avstå från dig efter allt vad du gjorde för mig när vi belägrade Efesos. Hade du inte vårdat mig när jag låg så svårt sårad hade jag dött, och vad hade det då blivit av mitt storslagna rike? Dina kunskaper i örter och medicinalväxter och sjukvård är min enda garanti för att jag skall få leva riktigt länge. Jag står i ständig tacksamhetsskuld till dig. Kommer du ihåg mitt löfte?

Lydia Ja.

Kroisos Det gäller alltid. Ännu har du inte uttalat de båda önskningar jag då bad dig komma med, men mitt ord står fast: den dagen du vet vad du vill önska dig skall två önskningar av dig omedelbart uppfyllas vad de än innebär.

Lydia Endast det oerhörda förtroendet fick mig att falla till föga för dig. Men vad jag sade då står fast: du har givit mig allt, varför jag inte har någonting annat att önska.

Kroisos (*vänder sig med ömhet mot sin son*) Och inte ens för din präktige son Aratus har du något att önska?

Lydia Även honom har du givit allt. Han har fått din kraft och duglighet och mer därtill: som krigare kommer han att bli oövervinnelig.

Kroisos Har du ingenting att önska, min son Aratus?

Aratus Jo, att äntligen någon gång få dra ut i krig tillsammans med dig, min far.

Kroisos Jag krigar inte längre, min son. Jag har ju redan vunnit hela världen. När du blir äldre får du kriga själv mot mederna och perserna.

Aratus Det skall jag göra! Jag skall bli min brors främsta general och själv nedslå alla uppror och främmande invasioner!

Kroisos Det har alltid förvånat mig, Lydia, att fastän ni kvinnor alltid ligger i krig med varandra så har det aldrig varit något groll mellan våra söner.

Lydia Var glad för det, Kroisos.

Kroisos Nu vill jag träffa min sista hustru, det ljuva flickebarnet Cassandra. För hit dem, min tjänare!

Lydia Nämn inte hennes namn i mina öron.

Kroisos Därför ber jag dig gå så du slipper se henne.

Lydia Kom, Aratus.

Aratus Hej då, far.

Kroisos Hej då, min son. (*modern och sonen går*) Min äldste son är vettet, men min andre son är kraften. Tillsammans är de oslagbara. Men min tredje son är något helt annat. (*Kassandra kommer in med Arion.*)
 Välkommen, min hellenska gemål, klokast ibland kvinnor!

Kassandra Ändå har du två andra kvinnor som du föredrar.

Kroisos *Kassandra*, de kom in i mitt liv långt före dig. De har förtur. Jag kan inte bara skrota dem.

Kassandra Då borde du aldrig ha tagit mig.

Kroisos Men du var oemotståndlig. Du hade allt det som jag ännu saknade i livet.

Kassandra Du tog mig bara av politiska skäl.

Kroisos Nej, *Kassandra*, det var ej din höga börd och din höga ställning bland hellenerna som jag åträdde. Det var din ungdom, ty själv höll jag på att förlora min egen.

Kassandra Du är en narr om du tror att du kan behålla din ungdom på min bekostnad.

Kroisos Inte på din bekostnad, *Kassandra*; – med din hjälp.

Kassandra Den hjälpen var aldrig frivillig.

Kroisos Ändå har du givit den åt mig och dessutom världens skönaste yngling som min son. Kom i mina armar, min pojke! (*Arion omfamnar gärna Kroisos, och Kroisos trycker honom varmt och lyckligt till sitt hjärta.*)

 Är du ännu glad i mig, min son?

Arion Det är inget fel på dig, pappa.

Kroisos (förnöjsamt till Kassandra) Han är lika saklig som du.

Kassandra Han är hellen liksom sin moder.

Kroisos Varför ser ni hellener alltid så föraktfullt ner på oss? Är det något fel på oss?

Kassandra Tvärtom så är ni asiater ofta varmare och mänskligare än oss hellener. Men ni har ingen kultur, ni är opålitliga, och ni gör mycket väsen av er som aldrig lämnar någonting annat efter sig än luft.

Kroisos Ert hellenska högmod blir jag aldrig klok på.

Kassandra Det är inte högmod. Det är insikt.

Kroisos Vad är insikt?

Kassandra Kännedom om mänskorna och livet.

Kroisos Du är den enda i mitt land som aldrig smickrat mig eller brytt dig om mitt guld.

Kassandra (leende) Det är min hellenska anspråkslöshet. Allt guld i världen, *Kroisos*, kan inte kompensera fattigdomen i din själ.

Kroisos (utan något leende kvar) Du påminner mig för mycket om gynnaren Solon. Gå, *Kassandra*, men lämna sonen din kvar. Han kommer ut efter dig. (*Kassandra går.*)

 Nå, *Arion*, vad skall det bli av dig? Dina bröder blir dugliga härskare i staten, men vad skall du bli?

Arion Filosof eller sångare.

Kroisos Du har allt guld i världen i detta hus. Skulle du avstå från det och gå ut och tigga som kringresande sångare?

Arion Ja.

Kroisos Varför?

Arion Därför att jag inte vill dö.

Kroisos Det gör du ändå.

Arion Inte om jag skänker min själ åt mänskligheten.

Kroisos Vari ligger då din själ?

Arion Den skönhet som jag har fått av naturen och som förpliktigar mig att använda den på rätt sätt.

Kroisos Du behöver aldrig bli filosof, min son, ty du är redan visare än Solon.

Arion Ingen är visare än Solon.

Kroisos Vad är då summan av hans vishet?

Arion Att han har avstått från sin hemstat och i stället lärt känna hela världen och alla dess människor.

Kroisos Skulle du vilja att jag gjorde samma sak?

Arion (ser på honom) Nej, pappa, jag kräver inte det omöjliga.

Kroisos Skulle det vara omöjligt för mig?

Arion Ja.

Kroisos Varför det?

Arion Det vet du bäst själv. (*går*)

Kroisos Det är något outgrundligt med hellenernas väsen. Även med en så ung man som denne Arion är det som om det att han riktar sin hellenska blick mot mitt hjärta skulle vara tillräckligt för att få mig avklädd och naken ända in i själen. Två gånger har jag berövats kläderna idag: av Solon och av Arion. Men det skall inte hända fler gånger. Jag är ju världens rikaste kung! (*slår ut en kruka med guld så att detta rinner ut över golvet. Han vältrar sig i det som en farbror Joakim.*)

Skulle jag inte vara lycklig!

Akt II Scen 1.

Tronsalen smyckad i all sin prakt. Ett stort hov församlat.

Kroisos Min son, högtidligen ber jag dig träda fram, så att jag inför alla får befästa din bestående situation som landets ende tronarvinge och framtida konung! Jag ber alla er, hovmän och dignitärer, hylla min idag myndigförklarade förstfödde son och svära honom evig trohet efter mig.

Alla Vi svär.

Kroisos Min son, du har i flera år nu redan varit mera älskad av ditt folk än stackars fule fete åldrande farsgubben Kroisos, ty i dig har hela landet sett den skönaste och grannaste mest dugliga och lovande arvtagare och yngling, fagrare än solen och begåvad som Apollon. Träd nu upp till mig och mottag här ett diadem som tecken på din oförytterliga rätt och värdighet som kronprins.

Atys (går upp mot sin far som står framför tronen) Far, den ära och den fest som vederfars mig denna dag är fullkomlig så när som på ett par ingredienser.

Kroisos Vad kan du mer önska, son, än all den härlighet som denna dag blir din och som ej någonsin skall avta utan endast öka och utvecklas ständigt lika säkert som min rikedom förökad sig så länge som jag levat?

Atys Far, jag saknar mina bröder.

Kroisos (pekar på sonen inför sitt hov) Se så god han är! Vad har jag gjort för att förtjäna en så exemplarisk son? Han saknar sina bröder! Allt får han idag av hela världens härlighet, och han blott frågar efter sina bröder! Tre välsignade och gudfruktiga söner har jag fått, som aldrig bråkat med varandra! Här framför er ser ni den förnämsta av dem som, när han får någon ära, genast tänker på att dela den med sina bröder fastän de blott är halvbröder! Atys, Aratus är nere i Pamfylie och utför där för mig en rad politiska och angelägna uppdrag som måhända kräver våld som endast han är mäktig nog att genomdriva. Därför kan han icke vara här.

Atys Och Arion, min yngste bror?

Kroisos Han har på egen önskan rest till öarna för att förkovra sig i harposångens konst och sjömansvett och hantverksskicklighet.

Atys Är de helt med på att jag nu blir deras härskare?

Kroisos De har ej någonsin haft någonting emot det. Innan de begav sig informerade jag dem om att du skulle vara myndig såsom deras härskare vid deras återkomst. De svarade då att de längtade att få ge dig sin hyllning när de kom tillbaka.

Atys Då kan jag trots allt med gott samvete motta dina översvallande ärebetygelser.

Kroisos Rätt så, min son! Så tag då diademet! (*sätter det på sonens panna.*) Före mig var Alyattes konung, han som var min far och styrde riket i femtiosju fruktbara år, och före honom var hans fader Sadyattes konung som regerade i tolv år. Före honom

härskade hans fader Ardys i fyrtionio år, och före honom var hans fader Gyges konung här i Lydien, och han var den som först av alla ej hellenska konungar gav skänker till Apollons tempel och orakel i det fjärran Delfi. I fem härliga generationer har således Lydien blomstrat och utvecklats under din familjs regering, och du blir den sjätte i rakt nedstigande led. (*till sina hovmän*) Men hur min farfars farfar erhöll tronen skall vi icke tala om offentligt.

Atys Far, jag tackar för den ära som jag fått och ditt förtroende. Jag lovar att av all min kraft försöka leva upp till vår familjetradition

Kroisos Mer än så begär jag inte, käre älsklingsson.
(*omfamnar honom. Alla hyllar.*)

Scen 2. Drottning Lydias gemak.

Lydia (inträder) Har min fosterson kommit?

amman Ja, han är tillstädes.

Lydia (sätter sig vid spegeln och kammar sig och gör sig i ordning) Har han väntat länge?

amman Nej, ej särskilt länge.

Lydia Så visa då in honom till mig. Jag är redo att ta emot honom.

amman (öppnar en dörr) Ärade prins, var välkommen.

Atys Jag tackar dig, min broders barnjungfru.

Lydia Käraste Atys, jag gläder mig å dina vägnar. Jag hälsar dig välkommen in i ditt nya och kungliga ansvar. Hur känns det att nu vara utkorad kronprins och blivande konung till den allra säkraste av alla troner?

Atys Som kronprins är jag ej mer än en dag gammal. Jag har ännu icke lärt känna problem eller smärta i samband därmed.

Lydia Måtte du aldrig anfäktas heller av sådana saker.

Atys Var det enda orsaken till att du bad att få träffa mig – att önska mig lycka till?

Lydia Ja, men det var väsentligt för mig att få göra det, och jag skall säga dig varför. När jag av din fader blev upptagen som din mors meddrottning hade din mor ännu ej några barn. Du var ej ännu född, och man visste ej att du var väntad, ty både din mor och din far hade redan gett upp hoppet om att få barn. Delvis därför så valde din far att ta en hustru till, men min egen far tyckte ej om det. Han utkrävde då av din fader en högtidlig ed att min avkomma skulle bli konungar efter din far.

Atys Alltså vill du att din son skall bli kung i stället för mig? Gärna det. Gärna avstår jag makten och äran till honom, ty han är en mera framstående kämpe än jag.

Lydia Nej, min pojke, det vill jag ej alls. När jag sedan var gift blev jag havande, och plötsligt blev det då märkbart att även Roxane var havande. Du föddes först av er två, och först tre långa månader senare kom även Aratus. Saken var självklar. Jag löste din far ifrån eden han svurit min far, och jag avstod helt frivilligt från alla anspråk på tronen för Aratus del. Detta bad jag dig att komma hit för att höra, så att jag själv kunde bekräfta det för dig att ingen kan ifrågasätta din ställning.

Atys Det finns ingen maktställning som ej kan ifrågasättas, och om någonting skulle tvinga mig bort ifrån tronen så skall jag ej tveka att lämna den.

Lydia Därför förtjänar du den bättre än någon annan. Må du länge leva, så att du må kunna förvalta ditt fädernrike så väl som blott du är i stånd till att göra.

Atys Jag tackar dig, min broders moder. (*bugar sig och går*)

Lydia Vad tror du om honom som konung? Blir han icke rätt man på rätt plats och som landets kung idealisk?

amman Min dotter, han är icke konung ännu.

Lydia Nej, men kronprins och helt etablerad som sådan.

amman Det är icke rätt.

Lydia Och vad kan vara fel med den saken?

amman Han är av fel ras. Han är perser. Roxane är bara en persisk prinsessa vars far var en nyrik och lågboren uppkomling, medan ditt blod är det ädlaste i hela Lydien.

Lydia Det har ej med saken att göra. Kung Kroisos har utkorat Atys för det att han är den förstfödde av konungasönerna.

amman Men det kan icke gå annat än illa. En ed är en ed, och det finns inget heligare inför gudarna. Kroisos svor heligt sin ed till din fader att ej någon annan än din son och avkomma skulle bli arvingar till rikets krona och makt. Inför gudarna kan man ej återta heliga eder.

Lydia Och vad tror du blir resultatet? Ty Atys blir konung – det kan ingen hindra.

amman Ja, Atys blir konung, men ej är han ännu en konung. Ej har han ännu visat upp sina kungliga later. Han känner till eden hans far svor till dig och din far. Tror du han då skall skona Aratus? Tror du att det kan finnas undantag från den oblidkeliga gamla regeln att makt korrumpierar? Så fort Atys en dag blir konung skall han låta döda din son för att bli mera säker om makten.

Lydia Men Atys och Aratus är ju de bästa bland bröder och helt oskiljaktiga som goda vänner?

amman Tror du då att makten kan lämna den vänskapen intakt? Nej, makten skall träda emellan dem, skilja dem åt och för sig kräva den som är svagare såsom sitt offer.

Lydia Min moster, du utsår ett gift i mitt hjärta.

amman Nej, jag endast förutser framtiden på det att man må åtgärda den medan man ännu har tid.

Lydia Du har levt mycket längre än jag och sett mera än jag av den manliga verklighet som jag förskonats från. Och hur tror du då att en sådan hemsk tragedi som du förutser skall kunna undvikas?

amman Kungen har lovat att uppfylla två dina önskningar.

Lydia Jag kan ej önska min sons broders död.

amman Nej, men vad du än önskar så måste kung Kroisos uppfylla två önskningar. Det har han lovat dig ständigt på nytt ända sedan du räddade livet på honom.

Lydia Så vad skall jag önska?

amman Helt enkelt skall du endast önska, att Aratus blir kung i stället för Atys.

Lydia Och det skulle avstyra alla problem? Skulle Aratus, menar du, med rikets makt i sin hand mindre påverkas till att åstunda sin bror Atys död för att säkra sin ställning än Atys?

amman Du har endast framställt en önskan tills vidare. Glöm ej att du har två önskningar.

Lydia Alltså försöker du ändå att få mig att önska min sons broders död.

amman Nej, min vän. Ej behöver han dö. Kräv allenast att Atys blir tvingad i landsflykt.

Lydia Det vore för honom ett hemskare öde än döden.

amman Men både Aratus och Atys får fortsätta leva, och din son, som lovades riket från början, blir den som får stanna i sin moders närhet. Om du ej framställer de här båda bönerna som dina önskningar måste en dag Atys bli din sons fiende och oundvikliga mördare. Vilket är bättre? En Atys i landsflyktig säkerhet eller en Aratus död och hans broder hans mördare?

Lydia Moster, du har alltid varit en klokare kvinna än jag. Därför har du fått bli kvar hos mig här vid hovet för alltid. Jag skall även nu våga följa ditt råd i den tron att det blott är för framtidens bästa. Men ve dig om det kommer hemskare följder av detta än dem du har förutsett!

amman Jag skall i så fall naturligtvis stå för mitt ord och följaktligen ta konsekvenserna. Du får i så fall utmäta mitt straff, och det må bli det strängaste tänkbara.

Lydia Bra. Jag skall genast besöka min make och framlägga mina två önskningar.

Scen 3.

Kroisos Min hustru! Vad förskaffar mig den äran?

Lydia Jag har kommit för att äntligen framställa mina båda önskningar.

Kroisos Då är du välkommen. Det har jag väntat på i tjugo år.

Lydia Min make, minns du klart de villkor som då ställdes?

Kroisos Ja, det hoppas jag.

Lydia Att vad jag än framställer som min önskan måste uppfyllas av dig, om det blott ej ger någon döden?

Kroisos Ja, så löd mitt heligaste löfte som jag ställde till dig i förtroende, och du har under dessa tjugo år ej någonsin missbrukat mitt förtroende. Jag litar än på dig idag som jag då gjorde när jag låg för döden.

Lydia Hör då noga på. För mig har avslöjats en spådom som skall innebära en av dina söners död om icke någon förekommer vad som är i görningen. Blott därför, för att rädda dina samtliga tre söners liv, är jag nu här för att framställa mina båda önskningar, som du är tvungen att uppfylla.

Kroisos Spänningen du laddar upp mig med är nästan outhärdlig. Jag ber dig säga mig vad du då önskar.

Lydia Att Aratus, din son med mig, skall bliva konung efter dig och icke Atys.

Kroisos (bedövad) Lyder så din första önskan?

Lydia Ja.

Kroisos (efter en paus) Du kunde ej ha önskat något värre. Om din första önskan är så digert gruvlig i ont förebådande fatalitet, hur skall väl icke då den andra lyda? Säg mig då: vad önskar du som något ännu värre?

Lydia Att Roxanes son, din förstfödde son Atys, må bli tvingad ut i landsflykt.

Kroisos Vad för en demon har bett dig önska dessa fruktansvärda saker? Det är inte likt dig. Det är som om någon annan stämma talat genom något ont orakel.

Lydia Jag blott tänker på vår framtids bästa och på dina söners väl. Du har ej gissat fel, ty jag har verkligen fått höra ett orakelord som säger, att om Atys ärver dig så skall han mörda sina bröder.

Kroisos Atys är av persiskt kungablod! Om han berövas nu den tron han redan fått så skall han tvinga hela Persien i oförsonligt krig mot oss för evigt!

Lydia Aratus kan väl försvara Lydien i så fall.

Kroisos Dina önskningar skär håll på alla mina drömmar, genomborrar djupt mitt fadershjärta och förintar all min lycka!

Lydia Vill du hellre se ditt rike sönderslitas mellan dina söner i ett fruktansvärt inbördeskrig?

Kroisos Tror du att gudarna kan luras genom kvinnlig list?

Lydia Min list är enda möjligheten till undvikande av tragedin.

Kroisos Och om ej tragedin kan undvikas ändå?

Lydia Då får du ta mitt liv.

Kroisos Och om som följd av drivandet av Atys i orättvis landsflykt Atys dör? Du minns, att du fick önska dig allt utom någons död.

Lydia Jag har ej önskat någons död. Om Atys skulle dö ändå till följd av detta måste du ta livet av mig. Tänk på det, o Kroisos, glöm det aldrig, att jag önskar detta bara för att rädda alla dina söners liv!

Kroisos Och ditt liv ger du mig som pant för mina söners och mitt rikes säkerhet, trots det att du nu vänder allting upp och ner?

Lydia Det är den enda pant jag har att ge, den enda pant som jag kan övertyga med om att min vilja i all sin desperation dock är allenast god.

Kroisos Kan ingenting då få dig till att återta så orättvisa önskningar?

Lydia Du kan som konung icke svika ditt så heligt svurna löfte till mig att uppfylla två av mina önskningar.

Kroisos Jag vet. Just därför ber jag dig enträget att ta dem tillbaka.

Lydia Jag kan ej ta dem tillbaka, lika litet som jag kan förneka mig mitt eget modershjärta eller min intuition.

Kroisos Ack, Solon! Solon! Din förbannelse har börjat verka!

Lydia Vem är Solon?

Kroisos En som inte trodde på min lycka. Men min olycka är du, och jag vill aldrig se dig mera efter detta! Du skall få din infernaliskt genomtänkta grymma orättvisa vilja fram, men nästa gång jag ser dig skall det bli din död! Försvinn för alltid ur min åsyn, kvinnokobra!

Lydia Jag har endast offrat mig för dina söners väl...

Kroisos Nej, du har endast offrat din familjs och makes och hans rikes lycka för dig själv och dina nycker, din vidskepelse och dina sjuka fantasier! Du är död för mig! Försvinn!

Lydia Jag ber dig....

Kroisos (kastar en väldig kruka mot henne) Nej! Försvinn! (*Lydia försvinner.*)

Det skall till en kvinna att fundera ut en sådan förberedelse till kaos! Vad hon önskar sig skall leda till just vad hon tror sig kunna undvika. Men jag har inget val. En konung måste hålla sina löften även om de gavs i ett svagt ögonblick och till den lägsta sortens luder! Kammarherre! Hämta hit min Atys!

Kammarherren Ja, min herre.

Kroisos Troligen tar Atys budet som en man, och sedan blir den övermäktige Aratus odräglig som icke önskvärd tronarvinge som jag sedan måste dras med tills jag dör! Jag storknar redan av förskräckelse! O Solon! Om du ändå hade givit mer konkreta varningar!

Atys (inträder) Vad vill du, far?

Kroisos Min son, det har dykt upp det mest oförutsedda av tänkbara fenomen, och därför har jag bett dig hit.

Atys Förklara vad som hänt.

Kroisos Du måste lämna tronen och bege dig ut i landsflykt.

Atys Men du gav mig tronen själv och det helt nyligen!

Kroisos Jag vet. Vad som har hänt har timat efteråt.

Atys Vad har då hänt?

Kroisos Du kan ej bliva konung. Aratus skall bliva konung i ditt ställe.

Atys Så långt kan jag hänga med, ty Aratus är starkare och skickligare såsom krigare och ledare än jag. Men varför måste jag då dra i landsflykt?

Kroisos Älskade min son, det kan jag ej förklara.

Atys Vad har jag då gjort?

Kroisos Du är oskyldigare än ett barn. Ditt öde har du ej förtjänat.

Atys Detta övergår mitt kungliga förstånd.

Kroisos Mitt även, ty det är de gudomliga makterna som grymt behagar gyckla med oss i ett spel som ingen dödlig kan begripa. Detta sker, min son, för att vi skall försvara oss mot dem och genom list försöka undvika de gudomliga bud som dunkelt har förmedlats till oss genom obegripliga orakelspråk.

Atys Nu pratar du ett språk som du ej själv ens kan förstå. Så säg då något som kan ge mig någon ledtråd till mysteriet, så skall jag försöka reda ut problemet själv.

Kroisos Min son, det är av religiösa skäl jag måste landsförvisa dig. En spådom har uttalats som förkunnar, att du kommer att ta livet av din broder om du kröns som konung.

Atys Vilken då av mina bröder?

Kroisos Aratus.

Atys Min älsklingsbror och bästa vän och lekkamrat! Och honom skulle jag ta livet av? Och varför?

Kroisos Det förkunnar icke profetian.

Atys Jag förstår. Du önskar rädda bådas liv. Det är som fader du vill skydda mig och Aratus med att fördriva mig och göra Aratus till kung i stället. Fader, när det gäller profetior fruktar jag att vi ej någonsin kan lyckas lura gudarna. Hur väl du än må mena tror jag icke resultatet blir vad någon önskar. (*går*)

Kroisos Atys! Kom tillbaka! Älskade min son!

Atys Jag drar i landsflykt frivilligt och så långt bort som möjligt, enkom för att göra mitt livs yttersta för att ej någonsin riskera den persons liv som allena jag värderar högre än mitt eget. Gör blott icke smärtan värre, far, med din förälderliga tårögdhet och sliskighet, sentimentalitet och vämjeliga omanliga blödighet! (*går*)

Kroisos (utom sig) Min son! Jag har förlorat min förstfödde son! Min son! Min son!

(*kastar sig på golvet med ansiktet begravet i armarna och gråter hejdlöst.*)

Efter någon stund inträder Roxane.)

Roxane Har Kroisos blivit galen? Jag har hört ett rykte om att Kroisos blivit galen, att han landsförvisat både drottning Lydia och sin egen kronprins. Om han verkligen har gjort det måste han ha blivit galen. Men där är han ju på golvet, utsträckt som ett lik! Min make! Vad har hänt? (*går fram till honom och försöker trösta och hjälpa honom.*)

Kroisos Jag är förlorad!

Roxane Är det sant att du har landsförvist vår son?

Kroisos Min älsklingshustru, det är faktiskt sanningen.

Roxane Men varför? Vad är meningen?

Kroisos Det önskar jag att jag själv visste.

Roxane Har du landsförvisat honom utan skäl?

Kroisos I tjugo år har Lydia varit nästan lika god mot mig som du. För tjugo år sen räddade hon livet på mig. Jag bad henne då som tack att önska sig två saker som jag måste uppfylla vad det än var. Idag har hon kläckt ur sig sina önskningar, och de har fyllt vårt hov, vårt land, mitt liv och framtiden med stank. Hon bad mig att jag skulle landsförvisa Atys och i stället låta Aratus bli konung.

Roxane Och på grund av detta har du även landsförvisat Lydia?

Kroisos Nej. Jag vill blott aldrig se det ludret mera.

Roxane Det kan jag förstå. Hon har ju vållat dig och landet en oreparerbar skada.

Kroisos Har du träffat Atys?

Roxane Nej. Men Lydia sade själv till mig att han frivilligt skulle gå i landsflykt, och hon verkade att sörja själv däröver.

Kroisos Ack, hon är ej skyldig till sitt tilltag. Hon har hört en profetia om att Atys, om han skulle verkligen bli konung, även skulle i så fall ta livet av Aratus. Därför hittade hon på så fruktansvärda önskningar blott för att rädda livet på sin son.

Roxane Hon är en moder, och då kan jag bättre fatta hennes handlingsätt. Men vem var ansvarig för profetian?

Kroisos Det vet bara hon.

Roxane Vem det än var så har hon satt i gång en oerhörd lavin som bara börjat rulla än så länge. Konsekvenserna blir nog oöverskådliga. Antagligen drar Atys österut i landsflykt till sin moders hemland Persien, och jag ämnar följa honom i så fall.

Kroisos Du vill då överge din gamle trogne rucklarkonung Kroisos?

Roxane För min sons skull, som du själv har drivit ut i landsflykt.

Kroisos Mot min vilja!

Roxane Det är ingen ursäkt. Du har gjort det. Du gav mig din kärlek, det var Atys, och när du fördriver denna kärlek från ditt hov så följer jag med den.

Kroisos Var inte då så grym!

Roxane Min make, du har inte gett mig något val.

(Kammarherren inträder.) Vad är det, gode kammarherre?

Kammarherren Aratus har segrat i Pamfylien och tågar in i staden nu i fullkomlig triumf. Han önskar genast träffa sina bröder och sin fader.

Roxane Vet han någonting?

Kammarherren Om vad, min drottning?

Roxane Om exempelvis att Lydia hans moder har förskjutits?

Kammarherren Ingen utanför vårt hov vet någonting om något sådant, drottning.

Roxane Kan han hållas härifrån tills krisen lagt sig?

Kammarherren Ingenting kan hålla Aratus på avstånd från vad han vill träda i kontakt med.

Aratus (inträder plötsligt, blir stående inför scenen) Vad är detta? Har min fader blivit sjuk? En ställning såsom denna, konungen och drottningen tillsammans liggande och sittande på golvet, anstår ej ert majestät. Det glunkas om förunderliga skeenden. Vad är å färde?

Kammarherren Jag ber att få lämna scenen. (bugar sig och går efter tillstånd av drottningen.)

Roxane Aratus, din far har fått en chock på grund av skilsmässan ifrån din moder Lydia.

Aratus Men varför har han skilt sig från min moder? Vad har mamma nu igen ställt till med?

Roxane Hon har framställt sina båda önskningar som denne stackars herre lovade att uppfylla för henne en bedrövlig dag för tjugo år sen.

Aratus Och?

Roxane Hon önskade att din bror Atys skulle gå i landsflykt och att du i stället skulle ärva tronen.

Aratus Har då mamma blivit galen?

Roxane Nej, min son. Hon hörde en ond profetia om att Atys skulle döda dig om han blev konung.

Aratus Av vem då?

Roxane Det vet vi icke.

Aratus Säkert var det hennes gamla släkting, hon som en gång var min amma. Gör ej mer uppståndelse av saken. Jag skall tala med dem, och de skall få lära sig att veta hut! Det skall nog ordna sig. Men var är Atys nu?

Roxane På väg ur landet.

Aratus Har han ej först sagt farväl till er, sin egen mor?

Roxane Jag gissar att han vill undvika all sentimentalitet.

Aratus Jag måste träffa honom genast först av alla.

Roxane Lycka till, min son. (Aratus försvinner.)

Min make, ännu finns det hopp. Din Lydias son är redlig nog att önska trotsa ödets gång. Och han är nog den ende av oss som kan lyckas med den saken.

(Hon förblir sittande på golvet omfamnande sin liggande vanmäktige make.)

Scen 4.

Atys Skall jag ta farväl av någon? Nej, var starkt och hårt, mitt hjärta, i din gränslösaste smärta och din högsta tänkbara mänskliga motgång, ty från denna dag kan mänskors sällskap endast öka ytterligare ditt lidande. Jag frånsäger mig varje form av mänskligt sällskap, jag förskjuter hela mänskligheten och ber gudarna att helst utrota den, ty mänskorna med all sin strävan utgör endast bördor för varandra, då de endast bryr sig om att vräka över sina sorger och bekymmer på varandra. Sålunda blir mänsklivet ständigt tyngre och mer outhärdligt ju mer innehåll den mänskliga historian får. Min far upphöjde mig som summan av sex ärorika härliga

generationer endast för att därpå kasta ut mig namnlös i ett evigt mörker av förtvivlan. Vare mänskligheten död för mig, och må jag ständigt sörja över att jag måste ensam leva vidare!

Aratus (bakom kulisserna) Atys! Atys!

Atys Någon ropar. Jag vill icke svara.

Aratus (inträder) Varför gömmer du dig här?

Atys Och varför kommer du hit in och stör mig?

Aratus Allt kan ännu rättas till. Tro aldrig att jag vill bli konung om du inte blir det själv.

Atys Vad talar du till mig om fåfängliga världsligheter för? Jag är numera en utkastad eremit.

Aratus Var inte dum! Du får ej ta min mor och hennes floskler, som hon får ifrån min galna amma, så på allvar. Kom så går vi och kör karingarnas skitsnack ner i halsen på dom!

Atys Broder, jag blir aldrig mera konung. Den som en gång stött mig från sig ser mig aldrig mera.

Aratus Var nu inte så omöjlig! Ser du inte att det var två leda fruntimmers komplott?

Atys Men dessa båda leda fruntimmer var drottningen din moder och din heligaste amma, båda av förnämare och äldre släkt än min nyrika persiska. Din moder hade rätt att framställa två önskingar, och konungen vår fader hade ingen rätt att säga nej. Hon önskade vad hon tänkt över först i tjugo år. Vad som har gjorts kan icke göras ogjort.

Aratus Du är lika fnoskig som min mamma och den usla sköterskan. Hur kan du fästa något avseende alls vid kvinnor? Den som lyssnar till en kvinna och blint tar henne på allvar kan allenast bli olycklig. Kom nu hem och sluta tjura.

Atys Kvinnor är dock människor, och Lydia din moder är en klok och sansad dam. Hon visste vad hon önskade, och jag vill ej riskera att få makten om det spåtts att jag för det skall döda dig.

Aratus Du insisterar alltså på din landsflykt?

Atys Ja, och jag är tacksam för den, ty med ens har ödet öppnat mina ögon, och jag leds vid hela mänskligheten. Jag vill aldrig mer ha någonting med den att göra.

Aratus I så fall, min broder, ber jag att få följa dig.

Atys Vad menar du?

Aratus Jag menar, att jag vill bli eremit som du. Två eremiter lever bättre än en ensam sådan som blir utsatt för all världens tänkbara trakasserier. Är de två kan de försvara sig. Vi är de bästa vänner såsom bröder, Atys, och har alltid varit det. Vi får ej skiljas nu. Om du får vildmarken till rike vill jag dela det med dig. Det blir ett paradiset för oss. Beständigt får vi jaga vilt till sammans, vara fria, glömma världen och åtnjuta det mest hälsosamma liv.

Atys Och far och makten och hans rikedomar och familjetraditionen?

Aratus Han har sannerligen blott sig själv att skylla. Vår plikt, efter vad han gjort mot dig, är att högtidligt strunta i hans choser. Han har tagit namn och ära ifrån dig helt utan rätt. Då må vi alltså ta hans namn och ära ifrån honom. Det är inte mer än rätt. Vi glömmet honom.

Roxane (bakom kulisserna) Atys! Atys!

Atys Mamma kommer. Jag vill inte träffa henne.

Aratus Broder, även om ditt hjärta krossats av din fader bör du inte därför krossa grymt din moders.

Atys Du har rätt.

Roxane (inträder) Min son! Du är då alltjämt kvar!

Atys Jag har ej hunnit längre.

Aratus Jag har ansträngt mig att tala vett med honom, men han insisterar på sin landsflykt. Därför följer jag med honom.

Roxane Avstår även du från kungatiteln och dess rikedom?

Aratus Ja, och det mer än gärna. Pappa kan få äta upp sitt guld i fred tills han därav som välbehövlig och naturlig följd får fullständig förstopning.

Roxane Mina ädla söner, då ber jag att få slå följe med er.

Atys Ut i vildmarkens tröstlösa ödslighet?

Aratus Vårt liv blir inget liv för kvinnor.

Roxane Är jag ej en persiska? Var ej min farfar skytt som levde ridande mest natt och dag som fastvuxen på hästens rygg? Är jag ej släkt med drottningen av amazonerna, som till och med besegrade kung Theseus av Athen? Ni är ej mina söner, om ni så undervärderar kvinnans duglighet. Men om ni tar mig med så är ni bägge mina söner.

Atys (med blicken på Aratus) Vi kan kanske ha användning för en dam som kunde laga mat åt oss och tvätta våra kläder.

Aratus Var då även som en mor för mig, Roxane, då jag har förlorat den som var min egen.

Lydia (bakom kulisserna) Aratus! Min son! Var är du?

Aratus Där är upphovet till vår familjs olycka. Jag vill inte träffa henne.

Atys Minns du vad du sade nyss till mig? Hon är i alla fall din moder.

Lydia (inträder) Aratus! Och Atys! Atys, älskade min fosterson, förlåt mig!

Aratus Mor, det är för sent. Ditt brott har redan gått för långt.

Roxane Hur är det med kung Kroisos?

Lydia Han är kvar i samma ställning som du lämnade den arme kraken i. Han kvider som ett barn.

Roxane Gå hem till honom då och sköt om barnet. Hädanefter slipper du den enda som stod dig i vägen.

Lydia Syster, vad bebådar detta uppsåt?

Aratus Moder, jag förkastar dig och avsvärjer mig dig. Din make vill ej se dig mera, och det vill ej heller jag. Du är ej någon moder mera. Jag förnekar dig och glömmer dig.

Lydia Min son, en sådan otacksamhet väcker min förvåning.

Aratus Otacksamhet! Hör på den! Gå hem till kyrkogårdens underjord, din likorm! Du har störtat din familj i olycka och ber mig tacka dig för det! Du är då sämre än jag trodde! Jag beklagar, mor, att jag blev född av dig.

Lydia Min son, du vet ej vad du säger.

Aratus Jag vet mycket väl hur fullständigt jag står här och nedsvärtar dig och det rättmätigt och öronbedövande, så att det måtte väcka genljud genom alla sekler, men du själv vet icke vad du gör.

Lydia Jag är en moder! Har jag icke rätt att skydda mina barn?

Aratus Du har ej några barn nu längre. Du har själv förverkat varje rätt till dem för evigt, ty du offrade dem själv för din inbillningskrafts förryckta egotrippade idéer. Jag och Atys går nu ut tillsammans med Roxane i frivillig landsflykt och det för all framtid. Du får aldrig se oss mera, och det gör ej heller Kroisos. Du kan hälsa honom det.

Lydia Er hämnd är fruktansvärd!

Aratus Det är ej hämnd. Det är en logisk konsekvens av dina kungliga intriger! Kom, min mor och bror. Vi har ej något mera här att göra. (*de börjar avlägsna sig.*)

Lydia (efter dem) Vem skall ärva makten då?

Aratus (tillbaka) Som tur är har din man en tredje fru och vi en tredje bror. Kung Kroisos får väl trösta sig med dem, för du lär inte kunna trösta honom mera. (*de tre går.*)

Lydia (faller vanmäktigt ner på knä) Hur har detta kunnat komma sig? Jag lyssnade med oskuld på vår ammas kloka råd, och följden blir att hela vår familj blir drastiskt upplöst. Vad skall Kroisos säga?

Scen 5.

Kassandra Vad vill hon då?
Kammarherren Hon insisterar på ett samtal med er ensam.
Kassandra Varför?
Kammarherren Det kan jag ej tala om. Jag kan blott säga, att hon är i ett bedrövligt tillstånd.
Kassandra Hon har alltid hatat mig och öppet visat mig förakt. I hennes ögon har jag alltid varit som en inkräktande hora. Jag har ingenting att säga henne.
Kammarherren Ni behöver endast lyssna.
Kassandra Hon vill bara skälla ut mig, gissar jag, och lasta mig för en ny kris i hennes relation med stackars kungen. Det är vad hon brukar göra. Nå, välan, släpp in den fasliga Allecto då. Jag är ju van vid hennes litanior.
Kammarherren Hon är annorlunda nu. (släpper in Lydia och går.)
Kassandra Men vad är detta? Lydia, vadan denna säckväv och botgörardräkt, och varför har du missfärgat ditt hår med smutsig aska?
Lydia Kungen har förskjutit mig.
Kassandra På så sätt. Nu igen.
Lydia Men nu för alltid.
Kassandra Är det mitt fel nu igen?
Lydia Kassandra, jag är ensam skyldig till min egen och till allas vår olycka. Du och din son står allena utanför den nya tragedin.
Kassandra Vad har du nu ställt till med?
Lydia Jag är bannlyst och förvisad härifrån för evigt. Aratus och Atys drar i landsflykt frivilligt, och Atys mor Roxane följer med dem. Endast du blir kvar vid kungens sida.
Kassandra Kom nu inte hit med dina fåniga intriger. Jag är trött på dina lögner som du bara vill försöka fjärma mig från kungen med. Nu kommer du med denna nya saga som omöjligt kan inträffa, bara för att intrigera och bereda mig och min son skada och elände. Gå din väg! Jag vägrar höra på dig! Du är som besatt!
Lydia (faller på knä med knäppta händer) Kassandra, se på mig. Se denna säckväv, denna aska i mitt hår och mina rödgråtna förstörda ögon. Kan du tvivla på en kvinnas sorg?
Kassandra (går fram och tar hennes händer) O Lydia, res dig upp, förlåt mig! Men vad är då meningen med de historier som du drar som är alldeles för absurda för att kunna vara sanna?
Lydia De är faktiskt sanna. Allt är mitt fel. Gamla Hepsiba, min släkting, Aratus barnjungfru, sade mig att Atys, om han bleve konung, skulle döda Aratus och rådde mig att äntligen framställa mina båda önskningar till kungen....
Kassandra Som vi väntat på i tjugo år med spänning. Och vad blev då dina önskningar?
Lydia Att Aratus blev konung och att Atys drevs i landsflykt.
Kassandra Varpå Aratus tog sin mest älskade kamrats parti och gick emot sin egen moder! Vilken komedi! Och båda gick i landsflykt, fulla av förakt för dig och Kroisos?
Lydia Och Roxane följde med dem.
Kassandra Och du själv är utesluten ifrån hovet för all framtid. Det är inte klokt! Ursäkta, stackars fränka, att jag måste skratta!

Lydia Skratta du, men det befriar icke dig från ansvar.

Kassandra Alltså vill du ändå ge mig av din skuld?

Lydia Ej alls. Men kungen är bedrövad, och allenast du kan trösta honom nu.

Kassandra Du giver mig allt ansvar för er konung efter att ni båda svikit honom, du och den där stolta persiskan?

Lydia Din son är nu den enda kandidaten till kung Kroisos tron.

Kassandra Du har då verkligen ställt till det. Jag har aldrig älskat Kroisos. Han tog mig med våld när jag var sjutton vårar gammal, och det skedde genom nedrigaste svek. Jag tjänade i templet då som tärna, och jag ville inte vara med på festen som den muntre kungen bjöd mig till, men jag blev kommenderad. Kungen satte mig bredvid sig och försökte charma mig. Han tvingade mig dricka mig berusad, och när festen sparat ur var jag fullkomligt redlös. Då drog han mig med sig till sin kammare och våldtog mig på golvet. Hela golvet stank av blod följande morgon, och det viskas om att rummet gör det än. Min olycka och sorg var fullkomlig, och jag såg som den enda möjligheten att få något ljus i min ofrivilliga brudroll att åtminstone få något barn som jag i katastrofens mörker kunde tycka om. Så fick jag Arion. Alltsedan dess har jag gjort allt jag kunnat för att slippa träffa konungen, men han förföljer mig fortfarande. Min Arion är uppfostrad hellenskt, och det finns ingenting av Kroisos barbari i honom. Och nu påstår du att endast han kan efterträda Kroisos. Tillåt mig att skratta. Han skall vägra acceptera makten liksom Aratus och Atys!

Lydia Syster, har du ingen medömkan med den som ändå är din älskade sons fader? Han är olyckligare än jag. Han ligger i sin tronsal utsträckt som en mask på golvet, och han vrider sig i bitter klagan och vill varken äta eller stiga upp. På en dag har han blivit gammal. Ingen utanför vårt hov vet ännu om skandalen, men hans trogne kammarherre är bekymrad.

Kassandra Jag är enbart skadeglad.

Lydia Vill du då bli hans död?

Kassandra Det tror jag ej behövs. Du och Roxane och din son och Atys tycks ha redan blivit det.

Lydia Du ensam kan nu rädda honom!

Kassandra Varför skulle jag förnedra mig till sådant? Jag kan icke med en man som jag föraktar.

Lydia Du är ingen kvinna och har ej ett hjärta.

Kassandra Jo, jag är en kvinna och jag har ett hjärta, men den kvinnan mördades av Kroisos, och det hjärtat lever blott för hennes son.

Lydia Kassandra, jag har ännu makt. Jag är av kunglig lydisk ätt och har försänkningar i hela riket. Det är lätt för mig att leja någon mördare och skaffa Arion ur vägen.

Kassandra Lydia, jag tror dig om en sådan infernalisk nedrighet. Du vill med andra ord mig tvinga till att taga hand om konungen och låta Arion bli insatt som universalarvinge?

Lydia Ja, ty det är nu det enda som jag mer kan göra för min make. Jag vill inte göra det, men jag har inget annat val. Du vet att jag har alltid hatat dig för att min make älskat dig. Mitt endaste motiv är således att rädda Kroisos och hans monarki, min makes liv och ära. Om din son blir lidande därav och om det blir din egen undergång, så skulle även jag blott känna skadeglädje, men jag tror tyvärr att allting kommer att för er del sluta väl. Om du ej stöttar Kroisos lovar jag dig heligt dock att arrangera Arions död. Det är mitt sista ord. Farväl. (*går*)

Kassandra Så leds jag av mitt öde utan att min vilja eller känsla spelar någon roll och utan att mitt eget liv tas någon hänsyn till. Som jungfru tjänande min Gud allenast var jag lycklig. Makten kom och tog mig, gjorde mig till drottning och skall även nu befläcka Arion, min rene son, med att mot hans natur barbariskt tvinga

honom på en tron som han ej någonsin har önskat sig. När lidandet har börjat i en mänskans liv så tar det aldrig mera slut. Det bara ökar hela tiden tills hon dör.

Akt III Scen 1. Tronsalen.

Kroisos (står framför tronen) Fröjdens, mitt hov, ty ej ännu är all Kroisos härlighet ute! Jag lever ännu, och jag har alltjämt en kär son kvar vid min barm. Aldrig trodde väl någon av er att den konstnären, sångaren och vagabonden en dag skulle bli min allenaste arvinge! Men, se, här är han, ett mänskligt mirakel, perfekt såsom kronkandidat med sin erfarenhet, sin kultur och sin ödmjukhet, det allra vackraste av alla ädla hellenska personlighetsdrag. Min son Arion, stig fram på podiet! (*Arion kliver upp till Kroisos som lägger sin arm omkring hans axel.*) Han har rest och sett stora delar av världen och lärt sig den vägen allt det mest väsentliga om mänskligheten. Ännu är han ung, först var han icke villig att bli min tronföljare, men han har böjt sig för den hårda verklighet som tog ifrån oss hans bröder. Min son, vill du bli landets konung och min efterträdare?

Arion Fader, jag ville ej någonsin bli det. Men mor övertalade mig, och allenast av pliktskyldighet har jag givit upp konsten och skapandets skönhet för din politik. Ty som din ende son har jag ingen rätt att vägra lyda min fader.

Kroisos Din uppoffring sätter jag än högre värde på än om du hade som vanliga dödliga hett eftersträvat min makt. Endast from självuppoffring gör mänskan kapabel till ansvar, och den dygden har min son Arion minsann visat prov på. – Nu vänder jag mig till min älsklingsgemål, min välsignade käraste drottning *Kassandra*. Stig fram, du den ärbaraste ibland kvinnor! (*Kassandra stiger upp enkelt klädd med böjt huvud.*) Om du icke varit så hade vårt land denna dag varit utan en framtida konung. Min älskade sons självuppoffringar är även dina, jag har aldrig haft övertalningsförmåga, men du övertalade honom till desto mer djupgående och personliga offer för statens och folkets och framtidens skull. Därför är jag dig innerligt tacksam, min älskade hustru.

Kassandra Min konung, jag har endast fullgjort min plikt och gjort allt vad mitt samvete manat mig till. Mindre kan ej en människa göra.

Kroisos Din anspråkslöshet är en dygd lika fager som vinnande och vittnar gott om ditt folk. Jag har nyligen skickat till guden i Delfi, han lär visst ha namnet Apollon, betydande skänker av silver och guld som bevis på att vi här i Lydien nu och allt framgent ansluter oss till den hellenska kulturen. Det grekiska språket skall bli vårt lands lärdomsspråk, och det skall strängt undervisas i grekiska vid alla våra offentliga skolor. Ty Arion, min son, näste konung av Lydien, är en hellen, och han skall, när jag själv kilat vidare, fortsätta mitt verk i landet och fullfölja dess både civilisering och hellenisering. Jag ber dig allenast, min son, att ej svika mig. Så grymt som jag blev behandlad av drottning Roxane och Lydia och deras söner har aldrig en konung förr blivit. De kastade ner mig i en bitter avgrund av sorger som det var ett helvete att ta sig ut ur. Allenast *Kassandra* och din existens blev min räddning. Om ni även övergett mig för intriger och verklighetsflykt, för ett vildmarkslivs falska förförelser och romantik, hade jag nog kreverat. Nu kunde jag genom er räddas till livet och kämpa mig åter till ansvaret och till en tro på mitt liv. Jag är alltjämt vår världs allra rikaste man, och jag njuter av glädjen därav! Aldrig mera skall någon här komma och påstå att lycka ej blott finns i pengar och makt!

Kammarherren (träder fram) Herre konung, en trashank står utanför porten och ber om ett samtal med dig.

Kroisos Vad är det för en stackare?

Kammarherren Han är en fryger av konungslig börd, och han påstår sig heta Adrestos.

Kroisos Adrestos? Kan det vara sonen till Gordias, som son var till konungen Midas?
Kammarherren Det ser faktiskt ut som om det var just han.

Kroisos Men hur kan han då uppträda trasig och bedjande såsom en fredlös?
Kammarherren Han ber om din rening, ty han säger sig ha fått orena händer.

Kroisos Hur då?
Kammarherren Genom mord.

Kroisos Detta var något nytt. Men vi kan ej avvisa en kunglighet. Visa då in denne fallne Adrestos. (*Kammarherren visar in Adrestos. Denne kommer trasklädd in och faller på knä framför Kroisos med utbredda armar och böjt huvud.*)

Adrestos Min konung, jag ber allra ödmjukast om ditt beskydd och din rening av mig från min missgärning enligt er lag och er religion.

Kroisos Jag skall rena dig, men vad har du gått och gjort?
Adrestos Jag har dödat min broder av misstag, och därför har jag av min far blivit driven i landsflykt.

Kroisos Hur kunde du döda din broder av misstag?
Adrestos Vi jagade ett farligt svin som gjort skada i landet. En lans som jag slungade mot detta svin tog i nacken på min egen broder.

Kroisos Hur kunde du sikta så illa?
Adrestos Jag siktade rätt, men min broder och galten var båda på språng och för snabba och rörliga. Medan min lans ven i luften så hann de fatalt byta plats.

Kroisos Jag beklagar.
Adrestos Det gör även jag.

Kroisos Är det sant att din farfar kung Midas allenast behövde att röra vid något så blev det till guld?
Adrestos Ryktet är överdrivet och har redan blivit till saga. Men han var ej sämre på att finna guld än vad du är, kung Kroisos.

Kroisos Allenast för det skall jag hjälpa dig. Var hjärtligt välkommen, sonson till Midas, och känn dig som hemma! Jag skall både rena dig från all din skuld och ge dig mitt beskydd så att du aldrig mera skall sakna ett hem.

Adrestos Jag är tacksam.
Kroisos Men vad är betydelsen av ditt ovanliga namn?
Adrestos Det betyder den man som man icke kan undkomma.

Kroisos Vi har ej undkommit dig, men det har icke givit oss anledning till någon klagan. Var hälsad, Adrestos, och känn dig som hemma i ditt eget kungliga hus!
Adrestos (bugar sig) Jag är mera än tacksam.

Kroisos Du kommer från Frygien i öster. Som tack för min gästvänskap ber jag dig framföra vad du kan ha att förtälja om världsriket Persien och dess konung Kyros' aktuella planer.

Adrestos Nu inleder du det mest vanskliga av samtalsämnen, o store och ädle kung Kroisos. Jag ville ej någonsin föra det ämnet på tal.

Kroisos Alltså vet du i alla fall något. Jag råkade själv föra ämnet på tal. Vi kan ej längre draga oss ur det. Förtälj, min osalige gäst, vad du vet.

Adrestos Store Kroisos, vad vet du själv redan om saken? Förtälj vad du vet, och jag skall så förtälja dig resten.

Kroisos Jag vet alltför väl att den uppkomlingen och bastarden, den boven och mördaren Kyros har störtat och dödat min måg Astyages, den ende rättmätige kungen av Medien, och själv satt sig upp på den mediska tronen fastän han är perser. En utlänning har stulit medernas rike från mederna! Därför är jag mycket arg på den karlen.

Adrestos Han vet att du är mycket arg på densamme. Han har därför vidtagit sina väl uträknade mått och steg. Konung Kyros, o Kroisos, är icke att leka med. Han räknar det som ofrånkomligt att det en dag måste bli en kraftmätning emellan er på

liv och död. Han betraktar ditt lydiska rike som alltför välmående, mäktigt och rikt för att kunna bestå, tolereras och uthärdas.

Kroisos Alltså gör han sig omöjlig och odräglig och outhärdlig! Han vill alltså bara ha krig!

Adrestos Ändå råder jag dig att ej utmana honom. Ditt rike är starkare och bättre organiserat och mäktigare än så länge. Han kan aldrig angripa dig, om du ej gör dig sårbar. Det har han fått höra från sina orakler.

Kroisos Du tycks vara insatt i saken. Vad mer har han hört från oraklerna?

Adrestos Fråga mig ej mer därom.

Kroisos Alltså vet du än mera. Berätta!

Adrestos Du kommer att ångra din uppmaning.

Kroisos Säg vad du vet! Jag är starkare, varnad om det allra värsta, än lämnad i ovisshet om vad jag har att försvara mig för.

Adrestos Ädle konung, oraklet har kungjort för Kyros att din son och arvinge en dag skall dö av ett lanssting. När så du är lämnad helt utan arvtagare skall Kyros kunna ta riket ifrån dig.

Kroisos Den dagen skall aldrig bli av. Aldrig skall min nu ende kvarlevande son tas ifrån mig. Fördöme mig Gud om så sker, och fördöme jag Gud om det sker! Nej, det får aldrig ske. Kyros har bara slagit blå dunster i dig och uppfunnit en falsk profetia. Adrestos, du ljuger.

Adrestos Jag sade ju att du ej skulle förlika dig vid mina ord. Hela Persien är dock underrättat om detta orakelspråks klartext.

Kroisos Adrestos, jag ber dig om ursäkt. Jag har blott mig själv att beskylla. Jag bad om ditt ord, och du gav mig dess lydelse i all dess fatalitet, och jag tackar dig för denna varning. Min son! Är du där? O, mitt livs enda glädje och ljuspunkt, min arvinge och mitt livs fortsättning och garantin för dess mening, min Arion, är du alltjämt där?

Arion Till din tjänst, ädle fader.

Kroisos Jag vill att du aldrig mer tar i din hand något vapen. Du får aldrig mera befatta dig med någon form av krigsövningar. Du måste nu och allt framgent undvika allt våld och all strid.

Arion Skall jag då ej försvara ditt rike, som du så enträget har utbildat mig till att göra de sista tre åren?

Kroisos Nej, aldrig skall du ta till vapen. Jag ber dig att vända tillbaka till lyran och sången, till konsten och filosofin, för din egen, för min och för rikets och framtidens skull.

Arion Men du har ju själv så ytterst ivrigt försökt att avskärma mig från all kultur under tre långa år av de hårdaste krigsidrottsövningar. Se! Mina fingrar har blivit så hårda som järn, och jag har odlat muskler och senor som är alltför manliga för att mer kunna ömt smeka de vekaste harpor. Om jag återvände till lyran nu skulle blott strängarna brista.

Kroisos Jag ber dig, min son, att blott lyda min vilja! Jag ber dig att icke ens fråga mig varför! Blott lova mig att aldrig mera befatta dig med något våld eller vapenlek!

Arion Fader, din nyckfullhet övergår allt mitt förstånd, men min moder har lärt mig att lyda dig, och jag skall ej heller svika dig nu. Eftersom det är din så uttryckliga vilja så må jag ej någonsin mer röra varken lans, svärd eller sköld.

Kroisos Ja, min son, följ min vilja blott, och du skall leva och jag och mitt rike med dig och din säd. Jag vill bara allt väl. Jag vill ej tänka på något annat än samtligas bästa. Jag ber dig blott därför att aldrig befatta dig med våld av vad slag det än må vara tal om. Så skall du få leva och riket med dig och dess framtid. Det var allt, min son. Du kan gå. – Stackars fredlöse gästvän, Adrestos! Jag ber att nu omedelbart få uträtta min rening av dig för ditt högst ofrivilliga mord, på det att vi må alla därefter få leva i fred för oss själva. – Ja, älskade hustru Cassandra, vad är det?

Kassandra Det var ingenting.
Kroisos Varför denna förintande lågande blick av en moders hysteriska oro?
Kassandra Jag önskar att jag kunde varna dig för vad jag känner, men känslan kan ej kläs i ord. Jag vill ej göra olyckan värre.
Kroisos Vad då för en olycka?
Kassandra Ack! Det finns ej någon flykt undan maktens förbannelse! (*skyndar ut*)
Kroisos Konstigt! Vad gick det åt henne?
Adrestos Jag fruktar, o Kroisos, att hon begrep mera av orakelspråket än du.
Kroisos Och vad var det då som jag ej fattade själv?
Adrestos Låt oss hoppas att hon bara överdrev sitt eget känsloliv, såsom ju kvinnor i allmänhet gör. (*de gå ut.*)

Scen 2.

Kassandra Så är du smyckad, ljuva jungfru, till ett kungligt bröllop utan like. Hela världen skall med välbehag och leende välvilja se på dig när du nu invigs till ett heligt ämbete som brud och framtidsdrottning!
Melissa Ack, jag kan ej tro att det är sant! Allt har gått så förskräckligt fort! Det var ju bara några veckor sedan Arion först blev medveten om mig. Därefter har all världen bara varit som en ständigt mera ystert virvlande och rusig karusell, som bara ökar farten hela tiden! Tänk att jag skall gifta mig i morgon!
Kassandra Landet låg i sorg, och konung Kroisos närmade sig vansinne och djurisk natt. Men se! På nytt har ljuset tjusat hela världen med en salig glädje genom din och Arions förening som försäkring till allt folket om en lika kunglig framtid om ej till och med en ännu mera lysande epok än Kroisos storhetstid.
Arion (inträder) Min brud! Vad du är vacker!
Melissa Du får icke se mig ännu, Arion! Det bådar otur att en brudgum ser sin brud i full utstyrsel före bröllopet!
Arion Vidskepelse och skrock hör icke vår tid till. Vi lämnar samtliga förbannelser långt bakom oss och skall blott ägna oss åt konstruktivt förnuft.
Melissa Men likväl borde du ej se din brud förrän vi äntligen får gifta oss.
Arion Melissa, du och jag var redan gifta när vi först fick se varandra. Guden har bestämt oss för varandra förrän vi ens visste att den andra fanns. Vi är de rätta för varandra och är gifta evigt förrän vi kom till.
Melissa Du överdriver men på älskvärt sätt.
Arion Jag säger bara som det är.
Kroisos (inträder) Kassandra! Mina barn! Jag kan ej vänta med att njuta av er åsyn såsom brud och brudgum! Aldrig har väl världen sett ett mera välbehagligt par!
Melissa Vi är ej gifta ännu.
Kassandra Vad vill kungen i ett brudgemak som icke är hans eget?
Kroisos Jag var bara ivrig att få träffa er och se er, underbara sköna ungdomar, livssprudlande av kraft och energi och glädje! Jag är snart en gammal man och blir med åren mer beroende av ungdoms sällskaps charm och stöd.
Kassandra En till i detta kabinett, och vi är alldeles för många.
Kammarherren (inträder) Herre konung, jag ber om ursäkt, men Adrestos ber om några ord.
Kroisos Vad är det nu igen? Är nu det svinet framme och förstör vår frid igen?
Kammarherren Ja, min konung, jag är rädd att så är fallet.
Kroisos Låt den olyckan få komma in då. Ja, Adrestos, vad är det du vill?
Adrestos Jag ville icke störa er familjesammankomst, men den där galten är just nu och härjar som besatt längs Hermos bygder. Vi kan ta den nu, om vi får rida ut ett antal väl beväpnade.

Kroisos Hur många man behöver du?
Adrestos Ett dussin.
Melissa Vad är det för ett ohyggligt monster?
Arion Det är den där vilda galten som har dödat tjugo bönder och förstört ett antal gårdar utan att vi lyckats döda honom. Far, låt mig få följa med och genomföra galtens död, så att den är ur världen före bröllopet i morgon.
Kroisos Nej, du stannar här.
Arion Är du vidskeplig nu igen? Jag har fått leva som en mjälig kvinna sedan du fick nys om den där persiska vidskepelsen. Men sade den ej att jag skulle falla för en lans? Vad har jag då att frukta väl av ett oskäligt obeväpnat svin?
Kroisos Kan du ej ge dig bara en dag mer till tåls?
Arion Jag är ej något barn nu längre, men du har de senaste tre åren klemat bort mig som ett sjukt ömtåligt spädbarn. Jag vill ej riskera att Melissa kan bli utsatt för den fara som det där befängda svinet utgör. Jag vill se det dödat och nu genast!
Melissa Jag är rädd för vilda djur.
Kroisos Det stämmer väl att profetian talade om lansar och ej galtens betar, eller hur, Adrestos?
Adrestos Ja, en lans är enda livsfaran för Arion.
Arion Jag deltar ej i krig och har fått lova dig, min far, att aldrig göra det. Man kan bli sårad av en lans allenast i en kamp på liv och död i krig. Ett svin är ej ett krig. Jag insisterar, far.
Kroisos Jag ber dig att ej göra det. Din moder ber dig även om att avstå.
Arion Jag är inget barn för er att dalta med! Jag följer dig, Adrestos! Jag blir aldrig värd en riktig brud om jag ej utför något som gör mig förtjänt av henne! Jag är snart tillbaka, älskade Melissa.
Melissa Jag är med dig i ditt värv, och troget skall jag vänta dig till aftonen.
(Adrestos och Arion går.)
Kroisos Jag fruktar något men jag vet ej vad. Ett svin kan ej hantera någon lans, och profetian sade klart att blott en lans var farlig för min son. *(Kammarherren kommer tillbaka.)* Är du tillbaka? Ja, vad är det nu då?
Kammarherren Det har kommit ilbud ifrån öster. Kyros har förklarat krig mot Lydien och kräver underkastelse av er.
Kroisos Vad får han allt ifrån? Den lymmeln är då stor i truten! Tror han att jag böjer mig för någon infantil uppkomling? Är han så urbota korkad att han tigger stryk av mig? Nåväl, då skall han få!
Kammarherren Ett persiskt sändebud står utanför och väntar.
Kroisos Kvinnor, lämna rummet. Ni skall ej behöva lyssna på vad som är höjden av all fåfäng manlighet.
Kassandra Melissa, kom. Allt persiskt högmod mår vi bättre utan. *(går med Melissa.)*
Kroisos Visa in den högfärdige slaven. *(Persiska sändebudet visas in.)*
 Nå, din sopprot, vågar inte Kyros komma själv till mig och föra fram sina absurditeter?
persern Han begär allenast fred.
Kroisos Ha-ha! Och varför kommer han med krig då?
persern Han anklagar er för att ha börjat kriget.
Kroisos Hade jag ej först angripit honom hade han angripit mig.
persern Han kräver en förklaring till varför ni angrep Pteria på persiskt område.
Kroisos Din lurk! Det är ej persisk mark! Det landet heter Medien, och det har Kyros orättfärdigt stulit och gjort sig till herre över fastän han är perser och ej meder! Hälsa honom, att jag valde att gå över Halys därför att det sades mig av ett orakel att ett väldigt rike skulle falla om jag själv gick över Halys. Alltså skall hans rike falla, liksom han fick mina släktingar att falla! Jag har hämnd att utkräva för att han mördade min måg Astyages, den enda rätta kungen av det fria Medien! Och du kan

berätta för den knölen, att jag har som vapenbröder Sparta och Athen, de mäktigaste staterna i Hellas!

persern De lär icke hinna fram till Sardes och din hjälp i tid. Min konung skall belägra Sardes och förstöra denna din regeringsstad inom en vecka om du icke accepterar honom som din överkonung och betalar skatt till honom.

Kroisos Skulle jag, en rik man, då betala skatt till en omyndig fattiglapp? Jag ber om din tillåtelse att här få klia mig i armhålan så att det föranleder mig att skratta. Din osnutne konung är en skälm, och han kan dra dit pepparn växer.

persern Han skall svara dig med större hetta än en köksas kryddor.

Kroisos Må han komma hit i så fall själv och göra det, så skall jag nog placera honom på hans enda rätta tron, på pottan! Och i den skall jag nog klämma ner den pilten så han fastnar!

persern (bugar sig) Jag har inget mer att säga. (*går*)

Kroisos Tur för dig det! Annars hade du själv blivit satt på pottan som exempel för varenda sopprot ifrån Persien! Har ni inga egna pottor hemma? Kacka då åtminstone i era egna sängar och kom ej till andras bon och kacka, era orumsrena persiska luspuddlar! Så! Så var vi av med honom! (*Kammarherren visar sig åter.*) Nå! Vad är det nu då? Har du fler inkompetenta fåniga taskspelare att förevisa?

Kammarherren Nej, min herre. Denna gång har jag ej någon muntration att komma med.

Kroisos Vad då, då?

Kammarherren (i det att han visar in några tjänare som bär in den dödligt sårade Adrestos på en bår) Vildsvinsjakten är förbi.

Kroisos Är galten dödad?

Kammarherren Ja. Han härjar icke längre landet. Men den krävde blod och icke blott din tjänare Adrestos blod.

Kroisos Säg ut! Vad hände?

Kammarherren Denne döende Adrestos får berätta allt. Jag deltog ej i jakten och vet själv för litet, men Adrestos har själv bett om att få stå för vad han gjort förrän han dör. (*Kammarherren drar sig tillbaka.*)

Kroisos Adrestos, vad är detta? Vad är meningen med denna blodiga teater?

Adrestos Ädle Kroisos, innerligt jag önskade att jag själv visste.

Kroisos Men, för tusan, hur gick detta till, och var är Arion?

Adrestos Han kommer. Men först vill jag dö.

Kroisos Och varför skulle du nu dö? Vad är det för gallimatias som du pratar?

Adrestos Arme fader, jag har utstått alla helvetets och världens fasors kval. Mitt lidande är mera oerhört än någon annans. Likväl skall ditt eget nu bli värre.

Kroisos Dunkla onda förutsägelser bebådas av ditt onda ord.

Adrestos Mitt blod har spillts i jakten liksom jag en gång förrän jag kom till dig själv utgöt älskad broders blod i olycklig och faslig jakt.

Kroisos Jag fruktar nästan att din sista jakt blev ännu värre.

Adrestos Likväl anar du ej vidden av hur fruktansvärd den blev. Bered dig, konung, på ett oupphörligt och obotligt kval för resten av ditt liv!

Kroisos Till saken, yrande dödsmärkte olyckssiare! Om du har något vettigt mer att säga, säg det då förrän du dör!

Adrestos Jag dör som dödens sändebud. Det vilda monstret, den fördömda galten var oemottaglig för de spjut och pilar som vi sände mot den. Arion pepprade den vilda besten till ett piggsvin utan att den besten reagerade. Den bar sig åt som vanligt, slet upp anfallande människor till skelettet så att samtliga inälvor spreds kring fältet, massakrerade den ena hästen, som om de var får, efter den andra, tjöt som en orkan, och de mest rustade av oss blev alla invalider. "Lansar!" ropade då någon, "blott med lansar kan vi komma åt den hemska bestens liv!" Vi utrustade oss med lansar alla, och den främsta att ge sig i närkamp med det fradgande vilddjuret var

din son. Jag kände ansvar för hans liv och ville skydda honom. Därför ryckte jag an emot galten från den andra sidan. Både Arion och jag kom i så gynnsamt läge att vi kunde måtta dödligt hugg mot galten, och vi högg samtidigt till. Men galten gjorde blixtnabbt en manöver i blint rasande ursinne, och min egen lans och Arions missade sitt mål. I stället fick jag Arions lans tvärs genom sidan, han har straffat mig för att jag blev min broders baneman och dessutom en annan broders död.... (*vrider sig i plågsamma konvulsioner*)

Kroisos Du har ej talat färdigt! Fortsätt! Vad blev jaktens resultat? Vem dödade du mer?

Adrestos Min egen lans gled upp från svinets rygg och rände tvärs igenom bröstet på min broder Arion.

Kroisos (bedövad) Vad är det som du försöker säga?

Adrestos Arion sade: "Far, jag ville aldrig bli din efterträdare." En blodström kvävde honom på sin väg upp genom munnen, och han föll och dog förrän jag själv fått dö.

Kroisos (reser sig rasande) Vad är det som du säger, din fördömda olyckskorp! Har du då bara kommit hit för att bli renad från ditt brodermord av mig för att som tack beröva mig mitt sista liv? Du yrar, usle dödsbudbärare! Säg att du ljuger!

Adrestos Jag har blivit till mitt eget högst ofrivilliga ödes offer. (*dör*)

Kroisos Han dör! Han dör med blott osalighet på sina läppar! Han är död och har ej hunnit dementera sina fasansfulla lögner!

Kammarherren (uppträder) Konung, några tjänare är här med flera offer för den olyckliga jakten.

Kroisos Bär ej in dem hit! Här finns ett lik för mycket redan!

Kammarherren En av de så tragiskt förolyckade hör, vilket jag beklagar, hemma här.
(*några tjänare bär in Arions lik på en bår.*)

Kroisos Vad är det som jag ser? Det här är ej min son. Ni driver med mig och vill driva mig från vettet! Vad är detta för en skandalös teater? Min son Arion kan icke vara död.

Kassandra (inkommer) Vad är det som jag hör? Man sade mig att två män ifrån hovet dött i jakten och att en av dem var främlingen Adrestos. Men vem var den andre? (*ser Arions lik*) Ve!

Kroisos Då är det ej en dröm om du ser samma sak som jag. Då är vår verklighet det ondaste tänkbara i allt universum. Ondskan är så ond att den är ondare än att en människa kan ha funderat ut den. Den har bara hänt, och vi står drabbade av den, vi som minst har förtjänat den.

Kassandra O ve! Det får ej vara sant! Det kan ej vara sant! Min ende son! Har då det enda jag har levat för berövats mig så kallt och skoningslöst och utan någon rimlig orsak eller någon sorts förklaring? Kroisos, hur har detta kunnat ske?

Kroisos Adrestos drog med Arion i kamp mot galten. Endast lansar bet på den. De stötte i den sina lansar, men de träffade varandra. Båda dog. De har gått hädan båda två, som du själv ser. Och vi kan inte göra någonting åt saken.

Kassandra Detta sliter hjärtat ur mitt bröst. Jag kan ej känna, icke gråta, icke tala mer. Mitt liv har tagits från mig. Jag har inget mer att göra här i livet utom att blott gråta tyst och inombords för evigt, den våldtagnas introverta tysta ihållande obotliga gråt.

Kroisos Fortvivla ej, min drottning. Du har en som delar all din sorg.

Kassandra Låt bli att röra mig, fördömde karl! Du våldtog mig som helig tärna, och den enda trösten för förlusten av mitt liv var min son Arion, den ädlaste och skönaste begåvning som har funnits. Men du tog honom ifrån mig. Dina äldre söner svek dig, och du krävde därför Arion som ersättning. Jag lydde pliktens bud och gav honom till dig. Och se nu hur din makt har krönt min son!

Kroisos Min älskade gemål, gör ej min smärta svårare att bära!

Kassandra Rör mig inte! Tala inte till mig! Jag är slut! Jag är ej någons kvinna längre och din allra minst! Förbannad vare Kroisos för hans rikedomars makts regering! Bättre hade det då varit att min Arion aldrig blivit född! (*går i ursinne*)

Kroisos *Kassandra!* Svik mig inte! Lämna mig ej ensam här med dessa lik! (*faller ner på knä fullständigt förstörd*) Jag orkar inte leva längre! Detta är för mycket!

Melissa (*kommer in i full brudutstyrel*) Konung Kroisos! Får jag komma in? Men vad är detta? Varför gråter du, min svärfar? Men vad är det här för blodiga historier? Vad gör de här två kropparna i detta rum? Far Kroisos, res dig upp! Vad är det här för underliga saker? Vad har ni ställt till med? Detta är ju skandalöst! Seså! Stig upp och uppför dig ordentligt! (*tvingar upp den gråtande Kroisos*) Ut med språket! Vad betyder detta blod och dessa lik?

Kroisos Min dotter, jag kan icke tala. Se, och döm mig sedan! (*faller ner igen.*)

Melissa Men det är ju Arion! Min brudgum! Och han är ju död! (*går fram till Arion och försöker väcka honom till liv*) Seså, min man! Säg något till mig! Du får inte vara död! Vi skall ju gifta oss i morgon!

Kroisos Ack, han är så död, så död, och allt är mitt fel.

Melissa Dumme konung, du kan ej ta livet av din son. Herr kammarherre, vad är det egentligen som här har hänt?

Kammarherren (*träder fram*) Adrestos och vår Arion angrep den fruktansvärda galten och blev båda offer i en olycklig och ödesdiger strid.

Melissa De omkom alltså i en oavsiktlig olyckshändelse. (*till Kroisos*) Men far! Det är väl ingenting att grina för? De dog ej för att någon ville deras död. De dog som män i striden, de föll offer för en olyckshändelse! Det var ej ditt fel eller någon annans.

Kroisos Dotter, all din tröst kan ej ge mig min Arion tillbaka.

Melissa Han var dock min brudgum, och vi skulle gifta oss i morgon. Borde då ej jag få sörja honom mycket mer än du? Men du har helt prostrerat dig och bölar som en flicka. Skall en kung bete sig så?

Kroisos Han var min siste son!

Melissa Du ljuger. Hade icke han två äldre bröder som fortfarande är vid den bästa hälsa?

Kroisos Men de övergav och svek sin gamle fader!

Melissa Har de då ej rätt till sina egna liv? Du kan ej kräva något av dem efter att de vuxit upp. Låt du dem göra som de vill och strunta i dem och gör själv vad du vill.

Kroisos Men jag har ju ingen kvar att leva för?

Melissa Då får väl jag ta hand om dig. Jag är ju ändå din naturliga sonhustru.

Kroisos Stackars jungfru, om du åtar dig att härifrån bogsera mig fram genom vad som återstår mig av mitt liv så blir din uppgift icke lätt.

Melissa Det värsta har vi bakom oss. Vi har förlorat allt. Låt oss då se om vi kan finna något nytt i vad som ändå är en framtid. (*hjälper upp honom*)

Kammarherren (*inkommer*) Denna dag är olyckornas dag som de har sammangaddat sig på mot kung Kroisos och hans hela värld. – Min herre, perserna är över oss.

Kroisos Vad vill de nu då?

Kammarherren De belägrar staden.

Kroisos Det är inte möjligt.

Kammarherren De har redan inträngt i de vanliga kvarteren och står utanför vår egen borg.

Kroisos Men Sparta och Athen skall komma och försvara oss.

Kammarherren De hinner inte fram. Vi är ur stånd att bjuda perserna det ringaste försvar.

Kroisos Då närmar sig min tragedi sitt slut. Då är det roliga med min regering över. Jag fick vara lyckligt självgod såsom självgodheten själv i tjugo år.

Men sedan tog man allt ifrån mig. Om vi icke kan försvara oss, min kammarherre, får vi väl kapitulera då.

Kammarherren Jag ser ej någon annan råd.

(persiska krigare bryter sig in. Kroisos tar Melissa beskyddande i sin famn.)

Kroisos Vad vill ni här, fördömda främlingar?

Kyros (kommer in efter de andra perserna) Så detta är det allra heligaste av det välmående Lydiens rika huvudstad. Vi söker konung Kroisos.

Kroisos Det är jag.

Kyros Han ser då ut precis så som jag hade tänkt mig: trind och rundnätt i sin gödda självgodhet. Det passar ej att en så fet och gammal man har armarna om en så ung och oerfaren flicka. *(skiljer med våld Kroisos från Melissa)*

Kroisos Och vem är du själv, din fräcka slyngel?

Kyros Tillåt mig att presentera mig: jag heter Kyros och är storkonung av Persien, vilket nu för tiden inkluderar nästan hela världen inklusive Lydien. Om du är Kroisos är du inte mera värd nu längre än din vikt i kött.

Kroisos Vad avser ni att göra med Melissa?

Kyros Är det namnet på den här utstyrda bruden? Vi kom visst i tid för att förhindra ett osmakligt äktenskap emellan denna unga skönhet och en äcklig gammal gubbe. Säkert var det helt mot hennes vilja som du höll på att förföra och fördärva henne, oförskämde Kroisos, snuskige och motbjudande äckelpotta! Vi har tydligen nu kommit lämpligt för att sätta stopp för din perversitet och korrumperade regering. Två lik har han här som bröllopsvittnen. *(sparkar till Arion och Adrestos)* Är han kanske nekrofil till råga på allt annat?

Kroisos Ni har kommit hit blott för att skända allting heligt....

Kyros (avbryter) Hör på den! Han hycklar också, den lastbare boven! Vilken utstuderad etablerad vämjelig dubbelmoral! Tag hand om flickan, karlar! *(slänger över henne till sina soldater)* Må den bäste av er få det stycket till sin brud. Hon är ju utklädd till och med inkom för er! *(karlarna tar villigt hand om Melissa och släpar ut henne.)*

en soldat Jag först!

en annan Var lugn! Hon räcker till för var och en av oss, om bara vi tar henne en i sänder. *(de försvinner med Melissa)*

Kyros Nå, ditt gamla skrälle, din stad Sardes blir en tacksam guldgruva att plundra.

Kroisos Vad gör ni med mig?

Kyros Vi vill ha allt ditt guld. Du kommer säkert att bevara många hemligheter om var du har gömt det mesta av din fabulösa rikedom. Du blir torterad tills du har avslöjat allt. Om vi ej blir belåtna med dig bränner vi dig sedan utan krus på bål.

Kroisos Om ni ej kommit mitt i mina svåraste familjesorger hade jag försvarat mig och staden.

Kyros Med helleners hjälp, som aldrig kommer? Tillåt mig att le. Din avskyvärde, bortskämde och övergödde gubbe, aldrig hade du förmått försvara dig ens om du velat. Du har skrutit inför världen nu i tjugo år om dina rikedomar och din lycka. Nu skall du få se vad alla dina illusioner var en fråga om när du får, hjälplöst bunden, frysande och naken, känna på den unkna lukten av ditt eget brända kött.

För ut den fågelskrämman!

(några av Kyros livvakter för brutalt ut Kroisos.)

Scen 3.

Kroisos förs in av vakterna med bakbundna händer och förbundna ögon.
Han har berövats alla kläderna utom det nödvändigaste och förs upp på bålet.)

vakt 1 Vad du är tyst idag, din bov!
vakt 2 Den store Kroisos har förlorat talförmågan inför döden.
vakt 3 Har du tunghäfta, din gamla gris?
vakt 1 Hans tystnad förebådar något. Men han skriker nog när elden kittlar honom i hans nos.
vakt 2 Tror du den gubben brinner?
vakt 3 Så väl gött som gubbens fläsk är kommer det att puttra alldeles aptitligt.
vakt 1 Någon borde krydda honom och bereda någon läcker sås.
vakt 2 (till Kroisos) Din gamle idiot, begriper du vad vi här gapar i ditt öra?
vakt 3 Han är envis i sin tystnad.
vakt 1 Vi ska inte tvinga honom tala.
vakt 2 Nej, låt honom knipa käft inför sin dödseld om han kan.
vakt 3 Han ropar nog på mamma när det gäller.
(Kroisos står färdigt fastbunden vid pålen överst på bålet.)
vakt 1 Så! Nu är då bålet klart!
vakt 2 Sätt fyr på högen!
vakt 3 Vänta bara på vår härskare kung Kyros.
vakt 1 Se! Här kommer han! (Kyros inträder i fullt majestät.)
Kyros Nåväl, är bålet färdigt?
vakt 2 Allt är klart, och offret står serverat som en välbehaglig lukt åt gudarna.
Kyros Har Kroisos sagt ett ord?
vakt 3 Ej något.
Kyros Då får vi väl sätta fyr på bålet. Kroisos har haft rykte om sig att ha varit en gudfruktig man. Vi får väl se om någon gud skall komma till hans hjälp. Tänd eld på bålet!
(Vakterna tänds eld på bålet som genast börjar ryka kraftigt. När röken är som tätast:)
Kroisos Solon! Solon! Solon!
Kyros Vem är det han ropar på?
vakt 1 Han ropar namnet Solon.
Kyros Vem är det?
vakt 2 En gud som vi ej känner.
Kyros Detta måste jag ha klarhet i. Släck bålet genast.
vakt 3 Herre konung, det är nog för sent.
Kyros Släck bålet genast, sade jag! Och lösgör Kroisos!
(Vakterna försöker förgäves släcka bålet under en förfärlig rökhosta.)
vakt 1 Elden kan ej släckas! Den har spridit sig för kraftigt redan!
Kyros Idioter! (rusar själv in i röken och kommer ut igen med den lösgjorde Kroisos.)
Kroisos, vad var det för namn du ropade?
Kroisos Jag ropade på Solon.
Kyros Tror du inte att vi hörde det? Men vem är Solon?
Kroisos En vis man jag träffade för länge sedan.
Kyros Alltså blott en människa?
Kroisos Ja, men jag skulle gärna vilja giva stora rikedomar för att få all världens konungar att lyssna till den mannen.
Kyros Vad var det för märkvärdigt med honom då?
Kroisos Han sade mig att ingen mänska kunde anses såsom lycklig förrän möjligtvis när hon var död. Han såg på mina rikedomar därför med förakt. När jag stod där på bålet gav jag Solon rätt till slut. Och hans ord gäller icke endast mig. Det gäller alla människor, att allenast den är lycklig, hur besvärligt hennes liv än varit, som

är lycklig i det ögonblick hon dör. Se blott på mig. Jag trodde alltid jag var lycklig genom allt mitt överflöd, men där på bålet var jag världens olycksaligaste man.

Kyros Ditt tal, o Kroisos, slår mig i mitt innersta. Var du ej världens rikaste och mäktigaste konung, och har du ej blivit den mest ömkliga? Och är ej jag den rikaste och mäktigaste härskaren idag? Tänk om det slutar för mig själv på samma sätt som det har gått för dig? I sanning, intet mänskligt är beständigt! Men, o Kroisos, varför gjorde du dig till min fiende i stället för att vara vän med mig?

Kroisos Jag vredgades på dig för att du avsatt och berövat min måg Astyages hans imperium och liv. Och dessutom så sade mig en profetia, att om jag gick över Halys skulle ett stort rike falla. Ack, så blev jag själv verkställaren av mitt livs olycka, ty riket som gick under blev mitt eget!

Kyros Kroisos, du skall sitta bredvid mig i framtiden och alltid vara hedrad vid mitt hov. Din olycka är över, Solons samvete har räddat dig och hindrat mig från att i dårskap genomföra denna tragedi; och som belöning för att du ihågkom Solon skall du få din största önskan uppfylld.

Kroisos Lever alltjämt min Melissa?

Kyros Var det bruden som vi fann hos dig när vi bröt in i ditt palats?

Kroisos Just hon. Hon var min blivande svärdotter, men den dagen dog min son. Han var min siste son, ty hans två äldre bröder hade övergivit mig. När han blev dödad lämnade mig ock min sista hustru. Nu finns blott Melissa kvar av min familj, om hon har fått behålla livet.

Kyros Vakt, låt genast hämta hit Melissa, och om hon har vållats någon skada så skall samma skada vållas den som skadat henne!

vakt 1 Ja, min herre. (*går*)

Kyros Jag tror inte att hon lidit någon skada.

Kroisos Om hon bara lever finns det hopp.

(*Vakten kommer in med Melissa. Hon är mycket förändrad men vid liv.*)

vakt 1 Här är hon. Jag fann henne på soldatbordellen. (*kastar henne på golvet.*)

Kyros Det är nog. Försvinn med era vakter! (*alla soldater och vakter gå.*)

Kroisos (sänker sig ner till henne) Min dotter, det är inte mycket kvar av oss, men vi får leva.

Melissa Det är inte mycket kvar av mig, men att du lever än, min svärfar, lindrar mina plågor.

Kroisos Kom, min dotter, res dig upp. Vi har trots allt en framtid för oss fylld av arbete, ty allt vi levde för har störtats i ruiner.

Melissa Kan så skändade ruiner givas något liv?

Kroisos Vi har ej något val. Åtminstone så borde vi försöka, eftersom vi lever.

Melissa Eftersom du lever finns det något kvar att leva för. (*reser sig upp med hans hjälp.*)

Kroisos Om du ej funnes kvar vid liv så skulle även jag gå hädan.

Melissa Låt oss gå vårt omöjliga värv till mötes då: att se en framtid an trots gårdagen som varit och dess obönhörliga ruiner.

Kroisos Det är svårt, men det är ändå något. (*de gå ut tillsammans mot fonden.*)

Kyros Fromhet och gudfruktighet var, trodde jag, att tro på gudar. Men här har jag nu fått se en heligare fromhet och gudfruktighet än alla religioner. Och den fann jag i att en olycklig gammal man, som fått sitt liv förstört, ömt gav sin hand åt en olycklig skändad jungfru på det att de båda ändå skulle leva, om ej för en vissnad värld och mänsklighet så ändå för varandra.

Gå i frid, du gamle konung utan krona eller rike! Jag har tagit allt ifrån dig. Ändå har du mera kvar än vad jag någonsin kan vinna.

Akt IV Scen 1.

Som akt I scen 1, men lydsk trevnad har ersatts med persisk tyngd.

Kambyses Är jag inte världens mäktigaste furste? Vem kan väl stå mig emot? Min fader grundlade den persiska världsmonarkin, men han är död, han bet i gräset som en annan dödlig, för att jag, hans ende son, i stället skulle klara av vad han ej orkade att klara av. Den store konung Kyros är en död man, ty han var en svag man! – Var det inte Kroisos som gav honom rådet att dra ut i strid mot massageterna?

Kammarherren Jo, ers nåde, det var faktiskt gubben Kroisos.

Kambyses Tror du att han gjorde det med flit för att få hämnd på gubben Kyros?

Kammarherren Det kan jag ej säkert yttra mig om.

Kambyses Den där Kroisos är en listig fan. Jag ärvde honom såsom hovnarr av min far, men blängde icke Kroisos lömskt mot mig när jag tog livet av min broder Smerdis, som om han ej tyckte om mitt nödvändiga dåd? För hit den dären Kroisos!

Kammarherren Ja, ers majestät. (*går ut och hämtar Kroisos.*)

Kambyses Har jag erövrat havet och Egypten bara för att hånas av mitt hov? Jag skall nog prova de där gycklarna och hycklarna som blott parasiterar på min oerhörda nåd!

Kammarherren (*kommer med Kroisos*) Här är den gamle Kroisos, herre konung.

Kambyses Kammarherre, var du ej förr kammarherre just i denne usle gubbes tjänst?

Kammarherren Det är korrekt, ers nåde.

Kambyses Och nu är den narren Kroisos dräng hos dig och utskrattad av alla, hånad av envar som förut kröp för honom smygande av fruktan! Ja, det kallar jag ett fall, minsann, och sannerligen en väl funnen narr! Nå, säg mig nu, din vattentäte kammarherre, vad är folkets mening om mig som regent?

Kammarherren Det vet ni mycket väl, ers majestät.

Kambyses Men jag vill höra det från er.

Kammarherren Man påstår att ni dricker alltför mycket och är full emellanåt.

Kambyses Det påstår alltså samma folk som inför mig ha påstått ödmjukt och med huvudena blottade att jag är större än min fader. Bakom ryggen på mig menar de dock att jag är oredig, oförståndig och en däre i min fylla. Nå, vi får väl testa mitt förnuft, då! Är det ej din son som leker där i hallen?

Kammarherren Jo, det är min son, din munsänk, som är ledig från din tjänst för ögonblicket.

Kambyses Här har jag min båge och mitt koger. Jag skall sikta på din son. Om jag nu träffar honom mitt i hjärtat är det klart att mitt förstånd är klart som dagen, och i så fall har det usla folket fel. Men om jag missar har de rätt. (*skjuter en pil. Ett barnskrik hörs ute till höger.*)

Bär in kadavret. (*tjänare bär in liket av en pojke träffad av en pil i bröstet.*)

Skär upp liket och ta reda på var pilen träffade. (*tjänare skär upp pojken.*)

en tjänare Er pil har träffat gossen mitt i hjärtat, store konung.

Kambyses Vad var det jag sa? Kan någon påstå nu att det är något fel på mitt förstånd?

Kroisos Kambyses, din far Kyros bad mig alltid hålla efter dig, förmana dig och läxa upp dig vid behov. Jag måste förhålla dig, att om du fortsätter i denna stil, – du har nu redan slaktat egen köttslig broder, sparkat din gemål och syster fastän hon var havande så att hon dog av missfall, skändat samtliga Egyptens gudar, offrat talrika arméer genom att beordra dem att ge sig in i öknen, och nu har du tagit livet av en minderårig gosse utan orsak; så skall folket avfalla från dig och välja sig en annan konung.

Kambyses (till kammarherren, pekande på Kroisos) Tror den apan verkligen att den kan tala? Jag har hört om imbecilla papegojors sladder, men den vansinniga apan tar då priset! Klia dig i stjärten, apa, ty du fiser som om tarmsystemet ditt fått fnatt!

Kroisos Jag står för vad jag sagt.

Kambyses Han vågar mena allvar! Vilken idiot! Den gamle Kroisos har gått ner sig till vildåsnestadiet! Sådana hör hemma fredlösa i öknen! Envishet bland människor har kungar ej användning för! Jag har nog pilar så det räcker! Vill du ha en i ditt tryne, mitt i ögat eller genom truten? (*spänner en pil för sin båge.*)

Kroisos (lugnt) Konung, jag är icke rädd för döden.

Kambyses (låter strängen gå tillbaka) Det är inte roligt att ta livet av en människa som ej är rädd. Välj vad du vill behålla, Kroisos. Skall vi ta ifrån dig dina ögon eller skära av din tunga?

Kroisos Konung, jag är hellre stum än blind. Inför dig talar ändå alla visa män förgäves.

Kambyses Du vill alltså ha din syn, behålla fröjden av att se, och så försaka talförmågan?

Kroisos Ja.

Kambyses Ni hörde vad han sade. Stick ut ögonen på honom och driv honom sedan ut i öknen! Där kan han få pladdra som han vill tills öknens vilda åsnor tröttnar på hans vishet och kalasar på hans sega kött. Det är det enda goda han alltjämt kan duga till i denna världen. (*Kroisos drages ut av tjänarna.*)

Beträffande det värdelösa barnaliket kan du dra åt skogen, kammarherre, med det. Mig är det likgiltigt vad du sedan gör. För resten, hade inte Kroisos någon kvinnlig skyddsling?

Kammarherren Hon är avlägsnad från hovet.

Kambyses Ja, jag vet. Den lömske Kroisos sände henne ner till kusten till hellenerna för att bevara hennes liv. Vad fick hon för en tjänst?

Kammarherren Melissa är en tempeltärna i Apollons tjänst.

Kambyses Så var det ja. När Kroisos icke längre har sin syn så söker han väl upp sin flicka. Följ hans väg och luska ut var flickan hålles gömd. När Kroisos funnit henne, så för henne hit.

Kammarherren Jag lyder, herre konung.

Kambyses Och jag varnar dig! Försök ej något trick! Din minsta rörelse bevakas ständigt av mina soldater!

Kammarherren Konung, jag har lärt mig att jag icke längre har ett eget liv. Min själ är borta, och min sista livsfläkt sköt ni bort idag med pilen som ni sände genom hjärtat på min son. Jag är en del av er och lyder er nu som ert minsta finger. Jag har ingen egen vilja kvar.

Kambyses Sköt då om att flickan kommer hit!

Scen 2. Vid kusten. En fest hos hellenerna.
Inför församlingen uppträder en sångare med lyra.

Sångaren Nu höljdes i svartnade skyar all jorden och havet, och natten sig sänkte från himlen. Med våldsamt drabbade vindarna samman, och böljorna vräkte sig högt. På Odysseus domnade då alla lemmar, och hjärtat ihopsnärjde sig i beklämning och ångest, och suckande vemodigt talade flyktingen:

"Ack, jag eländige man! Är då detta mitt ömkliga slut: att begravas i natten och stormen och mörkret i hemlighet utan att någon får veta det? Är detta lönen och allt vad jag lidit för i tio års massakrerande blodbad vid Troja och tio års irrfärder och utsägliga prövningar fjärran från hemmet? Nu rörs hela havsdjupet upp emot mig i vilt uppror och tvingar min flotte till skeppsbrott och mig till en

drunknandes ensamma okända död! Om jag ändå fått stupa vid Ilion eller åtminstone fått dö i gott sällskap med mina män!"

Medan sjömannen talade så kom en fruktansvärd våg fram som slog ner på honom och snurrade runt med hans bräckliga flotte. Han slungades själv långt från flotten, och rodet blev slitet ur handen på honom, hans mast knäcktes brakande av den förfärliga stormen som blåste av stridiga vindar, och seglet flög fladdrande med hela segelrån långt ut i havet. Själv tvingades han under vattnet och var som begravd av brottsjöarna under ett omänskligt utdraget ögonblick, tryckt ner av vågen och tyngd ner av kläderna som han ej nu kunde lätt slita av sig. Till slut dök han äntligen upp, spydde upp bittra salta havsvattnet och kippade hjälplöst och flämtande efter den luft som nu allt universum med ens tycktes ej vilja mer unna honom.

(Den blinde Kroisos leds av Melissa in i församlingen, men de håller sig litet utanför. Sångaren fortsätter fängsla alla andras uppmärksamhet.)

Kroisos Vem är det som sjunger så gripande skönt och dramatiskt?

Melissa En sångare från Mytilene.

Kroisos Vad är det för smärtsamma sånger han sjunger?

Melissa Han framför homeriska sånger.

Kroisos Är det sånger från någon ö?

Melissa Nej, min svärfar. Det är sånger diktade av skalden Homeros.

Kroisos Vem var då Homeros?

Melissa Det har hellenerna glömt. De har noggrant bevarat hans dikter, men människan bakom dem har de glömt bort. Men det sägs att han var lika blind som du själv. Och hans namn har betydelsen gisslan. Det påstås av somliga att han var lydier och togs som krigsfånge av Mytilenes hellener, att han fick behålla sitt liv blott emedan han talade grekiska och hade skaldebegåvning, och att de blev så imponerade av hans talang att de stack ut hans ögon blott för att de skulle få ha honom hos sig för alltid. Men han reste runt och blev hemma på samtliga öar. Han levde till slut helst på Khios men ligger begravd på Ios.

Kroisos Hans öde är sällsamt besläktat med mitt. Tror du jag kan få tala med sångaren?

Melissa Sångaren har faktiskt slutat nu. Åhörarna vill ha paus för att äta och prata. Det passar nog bra nu att gå fram till sångaren.

Kroisos För mig till honom. *(Melissa börjar leda Kroisos in till sångaren.)*

hellen 1 Välkommen, Melissa! Hur mår gamle Kroisos?

Melissa Som vanligt.

hellen 2 Det fågnar oss att se er här hos oss åter! Hellenerna hade ej någonsin något mot Kroisos.

hellen 3 Men synd var det att han blev slagen av Kyros.

hellen 4 Ja, Kroisos var bättre än Kyros, ty Kroisos och Lydien var aldrig ett hot, de var blott våra vänner, men Persien är nu ett förkrossande hot mot vår framtid.

Melissa Skönsjungande sångare, min blinde svärfar vill gärna utbyta en tanke med dig.

sångaren Är det Kroisos? Då är han min broder, ty vi tjänar båda Apollon, och det gör du även, Melissa.

Kroisos Du tröst för en gammal och sjuk mans hårt provade sinne men lyhörda öra, har Homeros skrivit fler sånger som den som du sjöng?

sångaren Han har diktat ett femtiotal sånger som den om Odysseus skeppsbrott.

Kroisos Har du lärt dig sjunga dem alla?

sångaren Nej, jag kan blott alla hans sånger om hjälten Odysseus, men andra sångare sjunger homeriska sånger om Hektor, Akhilleus och Agamemnon.

Kroisos Det skulle i högsta grad fågna mig att få bli invigd i alla homeriska sånger.

sångaren Det blir inte lätt, ty han lärde de olika öarna olika sånger.
Kroisos Finns de icke samlade?
sångaren Nej, inte ännu. En del skriver ner dem, men de lägger då själva till vad de tycker, och så blir ej sångerna längre homeriska.
Kroisos Finns då ej samtliga sånger nedskrivna av diktaren själv?
sångaren Nej, på hans tid så lärde man noggrant allt utantill. Det som är nedskrivet har samlats senare.
Kroisos Här har jag något att göra, Melissa! Du har ju jämt påstått att jag har ett alltför gott minne, som vållar mig plåga blott genom vad jag gått igenom och icke kan glömma. Men här kan mitt minne väl utnyttjas till något gott. Låt oss resa kring öarna och höra alla homeriska sånger och samla dem i deras original! Du får skriva ner sedan allt vad jag fått tag på.
Melissa Min svärfar, det blir då ett evighetsarbete. Dessutom är väl de flesta homeriska sångerna nedskrivna redan.
Kroisos Dem skall vi ta del av också, och så jämför vi med traditionens och sångarnas original.
Melissa Far, jag har ju min tjänst hos Apollon.
Kroisos Det har alla sångare också! Är ej all konst helig som tjänst hos Apollon, kulturens och skönhetens gud?
sångaren Skulle du, gamle Kroisos, bli sångare?
Kroisos Kunde den stenblinde Homeros, så kan väl jag!
sångaren Lycka till då. Om du går i land med att samla de samtliga sånger som finns av Homeros, så gör du en björntjänst för framtiden.
Kroisos Det vill jag göra. Melissa, vi måste omedelbart sätta i gång!
sångaren Ni kan börja med mig. Jag kan allt om Odysseus.
Kroisos Kom då! Vad väntar vi på? Dotter, låt oss gå hem med vår sångare och ta i tu med vårt arbete!
(Kroisos stapplar ut med Melissa, och sångaren följer med dem.)

Akt V Scen 1. Det inre av ett Apollo-tempel.

Som gudabild en förstoring av den sittande Apollon (bakåtlutad) med lyran.

Kroisos sover i förgrunden till höger. Melissa gör tempeltjänst hos Apollon.

Melissa Allt är ditt, o gud, vårt liv, vårt arbete och allt vi levat för. Vi offrat allt för dig och ber dig blott i gengäld om att gamle blinde Kroisos må få sluta sina dagar utan att bli drabbad orättvist av nya olyckor.
(fortsätter sin altartjänst. Några persiska soldater smyger in från vänster.)
soldat 1 Där är hon!
soldat 2 Och där ligger gubben lugnt och sover.
soldat 3 Låt oss inte väcka honom.
soldat 1 Men om flickan skriker?
soldat 2 Vi tar henne bakifrån och täpper först till truten på det stycket.
soldat 3 Schh! *(de smyger fram, tar Melissa bakifrån, tystar hennes mun, sätter en trasa i densamma, binder munkavle om, bakbinder hennes händer och skall just bära bort henne när Kroisos vaknar.)*
Kroisos Melissa! Är det du? *(soldaterna tecknar till varandra att hålla sig tysta och fortsätter försöka smyga ut.)* Var är du, min Melissa? *(lyssnar spänt)* Någon hör jag att är här. Men varför svarar inte du, Melissa? *(reser sig och börjar treva sig mot altaret.)*
soldat 1 (kan inte hålla sig) Hon är inte här. Hon har gått hem, din stolle.
Kroisos Vem är ni? Vad har ni gjort med henne?
soldat 2 Det skall du ej bry dig om! *(Melissa sprattlar och försöker göra sig fri.)*
Kroisos Ni kommer från Kambyses! Ni har tagit henne från mig!

soldat 3 (drar svärdet) Ja, din gamla stolle, och den gatflickan är vacker än! Vi lämnar dig i fred, men hon vill kungen ha tillbaka till sitt hov!

Kroisos (faller på knä) Vad gör ni, uslingar! Har ni ej redan tagit bort min syn! Tag hellre då mitt liv än att ni gör min dotter illa!

soldat 1 Hon är ej din dotter! Hon blev aldrig gift ens med din son. Hon är en hora och hör hemma i soldatbaracken!

Kroisos Skona mig! Jag är en blind och gammal man!

soldat 3 (till de andra) Det här blir nästan roligt. Låt oss gyckla med den bocken!

(till Kroisos, lämnar Melissa till de andra) Här är ludret! Kom och hämta henne!

(Kroisos trevar sig mot denna röst vilket är bort från Melissa.)

soldat 2 Ja, det här blir verkligt roligt! *(till soldat 1)* Låt oss knulla henne alla tre i tur och ordning medan två av oss har roligt med kung Kroisos!

(soldat 1 tillfredsställer sig med den munkavlade och bakbundna Melissa medan de andra två driver med Kroisos.) Här är dottern din, senildementa gubbvrak!

soldat 3 Kom bara hit och hämta henne! *(de får honom att gå mot föremål, snubbla, bränna sig på ljus, med mera.)*

soldat 2 Ha-ha-ha! *(till soldat 1)* Nu är det min tur. *(övertar Melissa)*

soldat 3 Tror du ännu att du är konung, va? Ditt gamla skrälle! *(Kroisos snubblar och faller och slår sig.)*

soldat 1 Och han skulle ge tillrättavisningar åt kung Kambyses, Persiens och hela världens konung!

soldat 3 Äntligen! Nu är det min tur! *(avöser soldat 2)*

Melissa (lyckas plötsligt bli fri från sin munkavla) Inte en till!

Kroisos Melissa! *(går mot rösten)*

soldat 3 Bara jag, så är det färdigt! *(soldat 2 och 1 håller fast i Kroisos.)*

Kroisos Släpp mig! *(kämpar)*

soldat 3 Så! *(reser sig. Melissa rör sig inte.)*

soldat 1 Vi har lekt tillräckligt. Låt oss gå.

soldat 2 (släpper greppet om Kroisos) Förlåt oss, stackars gubbe.

soldat 3 Låt oss lämna henne kvar. Kambyses vill nog inte ha henne ändå.

(de drar sig tillbaka)

Kroisos Melissa! *(störtar fram mot Melissa, faller ner över hennes kropp)*

Livets sista ljus! Melissa! *(försöker väcka henne. Soldaterna skyndar ut.)*

Död! Död! Död! *(vrålar ut sin smärta)*

De har våldtagit dig till döds! *(gråter hjärtskärande)*

De har ej tagit mina ögon blott, men även mina ögons tårar! Jag kan inte gråta! Jag kan bara skria! När en värld behöver dränkas i en syndafloed av tårar för allt dess elände är min ögonhåla torr, ty världen har för säkerhets skull tagit bort dess öga bara för att jag ej skulle mer få gråta ens! Är det ej höjden av all världens grymhet: att se till att Kroisos ej i denna stund kan gråta!

(lyfter upp Melissa på sina armar mot publiken)

Har du skådat detta, o Apollon, i ditt eget tempel, och kan du se till att mänskligheten och vår värld ändå får leva vidare?

(sjunker ner igen med kroppen i sin famn)

Och vi som skulle samla Homeros och alla vackra dikter ifrån öarna! Nu är den sista av kung Kroisos illusioner om sin lycka borta. Jag är ensam med min natt och orkar ej ens längre dö. Kung Kroisos har förvandlats till en evighet av mörker.

(döljer ansiktet i fullständig uppgivenhet. Scenen mörknar.)

(Efter en stund inträder Cassandra klädd i svart från vänster.)

Kassandra Du är straffad nog nu, Kroisos.

Kroisos Vem är det som talar i min tystnads svarta natt?

Kassandra Cassandra. Kommer du ihåg mig?

Kroisos Är det verkligen Cassandra? Är du verkligen vid liv?

Kassandra Jag var en tempeltärna själv när du med våld förvandlade mig till din brud.

Kroisos Det stämmer. Jag blev alltför kär i dig. Men det var evigheter sedan.

Kassandra Kärleken berättigar ej våld. Jag ville aldrig ha dig. Jag förbannade dig ifrån början.

Kroisos Ändå var du mig en bättre hustru än de andra som jag hade.

Kassandra Jag var tyst och undergiven, men min ödmjukhet var blott en mask som dolde allt det hat som kvinnlighet kan känna mot en skamlig man.

Kroisos Men du var god mot mig.

Kassandra Du gav mig Arion. För hans skull kunde jag uthärda allt. När han blev dödad lämnade jag allt och sökte ensamhetens fromhet i min sorg. Men du fanns kvar här i min själ, du hade del av mig, och därför kände jag mitt moderliga ansvar för ditt öde, och jag följde med dess skiftningar. Jag ville inte störa din harmoniska reträtt här med Melissa. Nu har hon som skändad tempeltärna utkrävt ödets sista skuld av dig. Du har betalat allt. Blott därför kan jag nu förlåta dig.

Kroisos (försiktigt) Kassandra, kommer du tillbaka?

Kassandra (går fram till honom, tar honom om handen och huvudet) Ja, min vän, jag är tillbaka. Du gav mig ett lidande som skilde mig från dig för alltid. Nu har du fått samma lidande. Men lidandet kan bli en konstruktiv och fruktsam jordmån om man delar det. Det kallas då ej längre lidande. I stället är det medlidandet som tar över.

Kroisos Kan du ha medlidande med en så miserabel usling som den här slaskhögen till en före detta konung?

Kassandra Ja, min vän, ty vi står nu på samma grund, på samma botten av en avgrund, på det lägsta av allt livets trappsteg. Det är där som allting börjar.

Kroisos Du var alltid en så sträng hellenska.

Kassandra Du var aldrig själv hellen, men lidandet har fört dig in i vår gemenskap. Du är lika god nu såsom någon av oss och som Homeros.

Kroisos (försiktigt) Kassandra, stannar du hos mig?

Kassandra (efter en paus) Det frågtes blott, det gavs ej svar. Tag vara på mig nu. I morgon är vi båda borta.

RIDÅ.

Efterskrift.

Sagan om kung Kroisos av Lydien berättas utförligt av Herodotos, men följande dramatisering innehåller mycket annat material som ej står att finna hos Herodotos. Varifrån författaren fått detta extra material vill han inte avslöja, men det kanske avslöjar något att han före dramats tillkomst befunnit sig på resa till ifrågavarande del av världen. Herodotos omtalar endast en hustru och två söner, av vilka den ena skulle ha varit efterbliven. Den andra omkom genom Adrestos-episoden som här är utförligt dramatiserad. Det intressantaste av författarens extra bidrag till Kroisos-historiken är väl åskådliggörandet och teorin om hur det homeriska materialet förelåg och användes innan det gavs de slutgiltiga formerna Iliaden och Odysseen. Författaren skildrar Kroisos öde som ett parallellfall till diktaren Homeros okända öde, och ingen kan åtminstone bevisa att författaren gissat helt fel.

Första akten är en enda prosa-scen. Andra akten är den tyngsta, och dess andra scen (scenen med amman, tragedins inledning,) är på daktyler. Tredje aktens inledningsscen är åter på daktyler, som för att understryka Kroisos heroiska trotsande av Solons varningar. Dess andra scen utgör den verkliga peripetin, den börjar med en lycklig brudscen för att småningom övergå i allsköns katastrofer. Akt IV scen 2 är den sista daktylscenen och Kroisos sista uppvaknande till ett nytt liv. Sista akten utgöres liksom den första åter av endast en scen. Vilken staty av Apollon som författaren haft i tankarna är svårt att avgöra, själv vet han inte i vilket museum den finns då bilden han sett den på saknat information om den saken, men med litet Apollo-forskning kanske rätt staty kan fastställas.

Dramat, som inalles alltså innehåller 12 scener, 1 på prosa, 3 på daktyler och 8 på jamber, är väl författarens definitiva försök till grekiskt klassiskt ödesdrama. Persernas behandling av hellenerna i framför allt slutakten är väl realistiskt återgiven och säkerligen överensstämmande med den hellenska verkligheten innan perserkrigen bröt ut, som ju sedan "Atlantis" handlar om. Emellertid skrevs "Atlantis" före "Kung Krösus".

J.B.W.